

XARXES SOCIALS ALS CENTRES?

EXPERIÈNCIES A LES AULES

COL·LECCIÓ EQUIPS ICE

@Olgamengol

Olga Armengol i Pastallé
Mestra a l'escola Sant Nicolau de Sabadell. M'agrada la reflexió i repensar l'educació. Les TIC són presents en el meu treball diari.

@josepiu

Josep Iu Cortès i Cuenca
Professor de l'institut Sabadell. Educant amb les TIC des que hi havia mòdems de 56k.

@martamasoliver

Marta Masoliver i Brutau
Mestra de l'escola Sant Martí (Barcelona). Veient les possibilitats de les TIC en educació.

@Loidape

Loida Perich i Vidal
Professora d'anglès a l'INS Castellar. Interessada en la innovació i en el canvi metodològic.

@carminapinya

Carmina Pinya i Salomó
Mestra i pedagoga, repensant i imaginant una educació per afavorir l'aprenentatge de les competències del segle XXI.

@didacprofe

Dídac Soyo i Segura
Enginyer de formació i professor de vocació (l'educació és el camí). Actualment treballant a l'INS Can Jofresa.

ÍNDEX

Introducció	
1. Neguits del docent	pàg. 6
2. Què és una xarxa social	pàg. 8
2.1 Xarxes socials digitals	pàg. 10
2.2 Tipus de xarxes socials digitals	pàg. 10
2.3 Què tenen en comú les xarxes socials digitals	pàg. 12
3. Per què utilitzar xarxes socials a l'aula?	pàg. 14
3.1 Perquè s'aprèn fent	pàg. 14
3.2 Perquè l'aprenentatge és social	pàg. 15
3.3 Perquè contribueixen a l'alfabetització digital	pàg. 15
3.4 Perquè transcendeix a l'aula	pàg. 15
3.5 Perquè involucrem en l'aprenentatge família, amics i experts	pàg. 15
3.6 Per prendre consciència de la identitat que mostrem al món	pàg. 16
4. Eduquem per un bon ús	pàg. 18
5. Experiències a les aules	pàg. 20
5.1 Pinterest 4t de primària	pàg. 23
5.1.1 Contextualització a l'aula i justificació de l'ús de la xarxa	pàg. 23
5.1.2 Desenvolupament de l'activitat	pàg. 23
5.1.3 Valoracions	pàg. 26
5.2 Instagram 5è de primària	pàg. 27
5.2.1 Contextualització a l'aula i justificació de l'ús de la xarxa	pàg. 29
5.2.2 Desenvolupament de l'activitat	pàg. 33
5.2.3 Valoracions	pàg. 33
5.3 Twitter 3r d'Educació Secundària Obligatòria	pàg. 34
5.3.1 Contextualització a l'aula i justificació de l'ús de la xarxa	pàg. 35
5.3.2 Twitter a l'aula d'anglès	pàg. 35
5.3.3 Desenvolupament de l'activitat	pàg. 38
5.3.4 Valoracions	pàg. 42
5.4 La xarxa social Nodes a l'Institut Sabadell	pàg. 44
5.4.1 Contextualització a l'aula i justificació de l'ús de la xarxa	pàg. 46
5.4.2 Desenvolupament de l'activitat "Fer educativa la xarxa social privada"	pàg. 47
· Gamificació	pàg. 47
· La creació de grups d'estudiants i/o professors/es	pàg. 48
· La tutoria	pàg. 49
· L'aprenentatge informal	pàg. 50
5.4.3 Valoracions	pàg. 51
6. Conclusions generals	pàg. 52
7. Propostes de futur	pàg. 53
8. Glossari	pàg. 56
9. Bibliografia / webgrafia	pàg. 60

La societat del segle XXI viu en la dualitat analògica i digital. Fa uns anys, les relacions interpersonals estaven basades en converses a la plaça, a enviar una carta, a llegir un diari, a fer una trucada per telèfon... Actualment la manera de comunicar-nos entre les persones s'ha modificat a causa de l'ús cada cop més majoritari de les tecnologies digitals, que ens permeten una comunicació no presencial, virtual i a tothora.

Dins de les diferents possibilitats de comunicació digital, les anomenades xarxes socials digitals (XSD) s'han posicionat amb molta força i estan prenent un paper rellevant a les nostres vides. Això ha estat possible gràcies al fet que **ens permeten comunicar-nos a tothora, des de qualsevol lloc i amb qualsevol persona i entitat coneguda o no**. La gran potencialitat comunicativa que tenen les tecnologies digitals n'ha facilitat la incardinació en el teixit social, **i ens permet afirmar que les XSD han vingut per quedar-se**. L'alumnat dels nostres centres educatius fa un ús creixent d'Internet, com es pot veure en l'enquesta de l'any 2014 de l'INE referida a les noies i nois espanyols d'entre 10 i 15 anys, on es posa de manifest l'alt nivell de presència dels mòbils en aquest col·lectiu. "En concret, als 10 anys, un 24% d'infants té telèfon mòbil; als 12, un 64%; als 14, un 86%, i als 15 anys, s'arriba al 90%. Dades agregades de Catalunya d'aquest estudi per a la mateixa franja d'edat i el mateix any indiquen que el 58% d'infants i adolescents, pràcticament tres de cada cinc, disposen de telèfon mòbil. A més, hi ha indicis d'augment accelerat d'aquest percentatge, amb la qual cosa la possibilitat de materialitzar el potencial educatiu de la tecnologia creix contínuament, si bé amb desigualtats que cal detectar i pal·liar tan aviat com sigui possible" ([Consell Escolar de Catalunya, 2015](#)) Per tant, és evident que formen part del seu món i en aquests moments se'ls faria difícil pensar en el dia a dia si no existissin.

Davant d'aquesta evidència d'ús creixent i implantació de les XSD, l'equip de formadors **Xarxes Socials a l'Educació** de l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), ens preguntem si estem educant l'alumnat d'escoles i instituts per aprofitar les potencialitats de les XSD per a l'aprenentatge i per fer-les servir de forma crítica i responsable. Al mateix temps cal veure quin ús pedagògic i de gestió donem a les XSD als centres educatius. **Tenim clar que no es tracta de prohibir-ne l'ús als centres, sinó d'aprofitar el gran potencial que sens dubte tenen.**

En aquesta publicació ens proposem, d'una banda, **posar en relleu les possibilitats que les XSD ens aporten per a la millora dels processos d'ensenyament/aprenentatge** a les aules i als centres educatius, remarcant el fet que són eines que ens faciliten les dinàmiques de treball cooperatiu, la interacció intra i inter aules, i l'oportunitat de publicació de les produccions dels aprenentatges fets per l'alumnat. I de l'altra, ens agradaria **ajudar els docents i la comunitat educativa en general a reflexionar sobre com educar el criteri en l'ús de les XSD.**

Més enllà de les tecnologies digitals, la introducció de noves maneres de fer sovint ve acompanyada de recels i pors. Partint de la base que tota cosa nova implica dificultat i desconeixement cal intentar treure'n tot el rendiment

Més enllà de les tecnologies digitals, la introducció de noves maneres de fer sovint ve acompanyada de recels i pors. Partint de la base que tota cosa nova implica dificultat i desconeixement cal intentar treure'n tot el rendiment possible.

[Ens cal mirar les oportunitats que el seu ús pot suposar per a la millora dels aprenentatges del nostre alumnat i possibilitar-ne la plena inclusió en la ciutadania del segle XXI](#), que, vulguem o no, és allà on som.

Nosaltres, els docents, moltes vegades ens limitem a aplicar aquelles metodologies que ens han funcionat i que se'ns van proposar en la nostra escolarització per tal que el grup-classe tiri endavant, treballi i assoleixi els coneixements que creiem necessaris. És evident que quan una cosa funciona és millor no tocar-la, però hi ha una altra realitat que ens empaita. Com més insistim a no canviar la nostra manera de fer, més lluny estarem del nostre alumnat i del món que els envolta. Ben cert és que no fa pas tant es deia 'la letra con sangre entra' i aleshores tothom aprenia així, a força de repetició i memorització dels conceptes fil per randa.

Ara, però, a ningú se li acut que això sigui un bon mètode. Anem evolucionant, canviant, perquè el món canvia. I llavors, per què ens costa tant fer canvis? Certament el col·lectiu docent és heterogeni, però en general ens costa aplicar noves metodologies. Tenim por de perdre l'ordre a la classe amb un alumnat poc motivat que conviu en unes aules massificades. Patim perquè els nois i noies no atenguin les nostres indicacions i facin el que vulguin. Tenim por de no conèixer bé allò que fem, de dubtar i de perdre l'autoritat. I tenim una gran por de la tecnologia digital, la qual avança cada vegada més ràpid i ens 'exigeix' estar pendents dels canvis constants i de fer un esforç que sovint no veiem si és útil. Hi ha por i també hi ha comoditat. La nostra [zona de confort](#) pot ser una comoditat en un principi, però pot esdevenir el nostre enquistament i retrocés.

La immensa majoria dels alumnes fan servir les XSD i en general tota la tecnologia digital, però... en fa un bon ús? Tots ells han nascut a l'era digital, però no podem donar per fet que sàpiguen utilitzar la tecnologia eficientment. S'estan formant com a persones i és justament en aquest moment quan el rol del docent pren rellevància per tal d'ajudar-los a ser crítics, a valorar, naturalitzar i integrar l'ús que fan de la tecnologia digital i a descobrir que, a més de ser una eina de joc i de distracció, també pot ser una eina molt valuosa en el procés d'ensenyament-aprenentatge.

Què és una xarxa social

Per algú nascut en l'era digital pot semblar difícil pensar que, fins no fa gaire, en el nostre món no existien les telecomunicacions ni les relacions a través de la xarxa. Les societats s'establien i funcionaven sense ordinadors, mòbils ni Internet.

El terme xarxa social (XS) va ser utilitzat d'una manera sistemàtica per l'antropòleg J. A. Barnes a la segona meitat del segle XX per estudiar els patrons dels llaços formats entre persones. Aquests estudis es van originar a partir de treballs duts a terme en els camps de la sociologia i l'antropologia i abastaven aspectes tradicionalment utilitzats en aquestes ciències, com ara els grups delimitats (per exemple, tribus, famílies...) i les categories socials (per exemple, gènere, ètnia...).

El concepte de XS va ser adaptat per altres acadèmics i es va començar a utilitzar en un gran i variat conjunt de disciplines i amb la seva popularització es van definir principis teòrics, es van desenvolupar mètodes matemàtics per a la seva anàlisi i van sorgir línies d'investigació pròpies, que van permetre l'estudi i l'anàlisi de la influència del tot en les parts i de les parts en el tot, és a dir, l'efecte produït per l'acció individual a la xarxa i com afecta això el comportament i l'actitud dels integrants. Per tot això, **una XS es pot definir com una estructura social formada per un conjunt d'actors (ja siguin individus o organitzacions) que estan connectats entre ells per algun tipus d'interdependència.**

Actualment aquest terme s'utilitza en el llenguatge quotidià per referir-se a conjunts complexos de relacions entre membres dels sistemes socials des de l'àmbit interpersonal més reduït fins al més extens i global.

És fàcil entendre, doncs, que qualsevol conjunt d'entitats que formin una societat i es relacionin entre elles formaran una XS, entenent com a societat una agrupació d'individus que es produeix entre les persones (o en el cas d'alguns animals) on s'estableix una comunicació i cooperació complexa que es podria definir com a cultura.

En el nostre món podem trobar éssers vius que no viuen pràcticament mai en societat i altres que necessiten relacionar-se constantment per sobreviure. El rinoceront negre, per exemple, és un mamífer que es passa la major part de la seva vida aïllat i l'únic vincle que experimenta és el del cadell amb la seva mare. Les formigues, en canvi, són insectes que sobreviuen gràcies a la seva organització de grup; tenen una relació constant amb altres individus de la seva colònia i la col·laboració els permet aconseguir objectius que serien inassolibles si actuessin de manera autònoma.

En quin lloc ens trobem nosaltres, les persones? Segons la jerarquia que va establir el psicòleg Abraham Maslow de les necessitats humanes, després de tenir cobertes les necessitats fisiològiques (respirar, beure, alimentar-se, dormir...) i les de seguretat i protecció, els humans necessitem socialitzar-nos. Hi ha **unes necessitats socials que l'ésser humà ha de satisfer per tenir un estat de salut equilibrat com ara relacionar-se amb altres persones, sentir-se part d'un grup i sentir-se acceptat socialment.** Podem dir que la falta de relacions humanes afecta al caràcter i pot ocasionar, fins i tot, problemes greus de salut com un estat d'angoixa o una depressió.

I és per això que, des de sempre, les persones ens hem relacionat i hem creat xarxes socials. **Un estudi de l'any 2013** afirma que l'estructura del cervell dels humans neandertals no els permetia desenvolupar relacions prou complexes per crear XS gaire nombroses i això podria haver sigut una de les causes de la seva extinció. Segons aquests estudis els nostres antecessors, els homo sapiens, tenien més capacitat d'adaptació i de reacció davant dels perills gràcies a la seva organització social.

Si fem una mirada a algunes cultures i ens traslладem a la Grècia clàssica trobem les polis (ciutats-estat), les quals es construïen al voltant de l'àgora, que era el centre cultural, comercial i polític de la ciutat i la zona reservada a la vida més social. Dins del recinte se celebraven tota mena d'assemblees on es debatia sobre les característiques i el futur de la societat. La paraula fòrum, que fa referència al mateix concepte en la societat romana, ha transcendit fins als nostres dies i ara ha esdevingut un espai virtual per discutir sobre algun tema.

I un altre exemple clar el trobem en el món islàmic, on el bany públic o hammam és el centre principal de la vida social. La higiene del cos és una activitat de caràcter ritual i és considerada com un acte de purificació religiosa. A més a més de la higiene i el descans, els banys són utilitzats també com un lloc de reunió i relació.

Però no cal anar tan lluny. Ben a prop nostre també trobem exemples de llocs de reunió socials. Antigament els pobles construïen safareigs públics que servien per emmagatzemar aigua i era on les dones s'encarregaven de rentar la roba de la família. Aquests safareigs eren espais on se solien socialitzar i conversaven. De fet, encara ara es fa servir l'expressió 'fer safareig' per indicar quan s'està rumorejant o explicant coses de terceres persones.

Actualment, les persones dediquem una part molt important del nostre temps a fer activitats en grup. Fer esport, sortir de festa amb els amics, organitzar un dinar o fer una sortida al camp són activitats que, si bé pot semblar que tenen un objectiu bàsicament lúdic, també tenen un component marcadament social que demostra la **importància del paper social en la nostra pròpia felicitat.**

Fins i tot, moltes de les activitats que fem rutinàriament per cobrir les nostres necessitats més bàsiques, com per exemple anar a la feina, anar al mercat a comprar o portar els fills a l'escola, no deixen de ser activitats on ens relacionem i ens socialitzem, i això fa evident que la nostra identitat social té un paper clau en la nostra formació integral com a persones.

Cal dir també que les nostres actituds i aptituds individuals poden canviar a causa de les interaccions amb altres. [La pressió social o del grup condiciona els individus que integren una mateixa XS](#) i fa que les característiques del grup siguin alguna cosa més que la suma de les característiques individuals.

La col·laboració i cooperació són sovint els factors determinants en els grups que han aconseguit fites memorables al llarg de la història; exemples com els famosos lladres Bonnie and Clyde, els tres mosqueters de Dumas o el Barça de Guardiola mostren que la suma de les individualitats multiplica tant els resultats positius com els negatius.

Llavors, doncs, [com és que les XS han adquirit tant de protagonisme darrerament si ja existien des del principi de la humanitat? La resposta la trobem en el canvi de format. La tecnologia digital ha possibilitat una revolució en el món de les comunicacions i és en aquesta era on apareixen les Xarxes Socials Digitals \(XSD\).](#)

2.1 Xarxa social digital (XSD)

Entenem per XSD una XS en què les relacions entre els individus es generen mitjançant dispositius digitals com per exemple un ordinador, un mòbil, una tauleta intel·ligent o els també anomenats wearables.

La comunicació digital ens dona la immediatesa i l'omnipresència. La majoria de nosaltres portem sempre a sobre un dispositiu mòbil que ens permet connectar amb qui volem, a qualsevol lloc i en qualsevol moment. Es podria dir que la comunicació digital no té límits; només cal un dispositiu mòbil i una connexió a Internet per estar en contacte directe amb la resta del món.

2.2 Tipus de xarxes socials digitals

Les XSD han adquirit una rellevància notable en la nostra societat i són utilitzades diàriament per un gran nombre de persones arreu del món. Tant és així que en aquests moments ens costaria trobar una persona que no hagi sentit a parlar de XSD com poden ser Facebook o Twitter encara que no en sigui usuària. Però totes les XSD són iguals? Per què n'hi ha tantes?

Quines característiques tenen?

Davant de la gran quantitat de XSD que han anat apareixent aquests últims anys és impossible fer un recull exhaustiu de totes i per això es fa necessari establir uns criteris aclaridors que ens ajudin a classificar-les.

Els criteris més utilitzats per establir els diferents tipus de XSD són la finalitat, l'accessibilitat o l'obertura, el funcionament o la temàtica. Tenint en compte aquests criteris, hem decidit agrupar-les tal com fa l'[Observatorio Tecnológico](#) (Ministerio de Educación, Cultura y Deporte), en dos grans blocs: [les xarxes socials horitzontals o generals i les verticals o especialitzades](#):

- **Horizontals o generals:** són totes les que no tenen una temàtica definida i que se centren en els contactes. Totes tenen la mateixa funció: generar llistes de contactes que comparteixen continguts. Les més destacades d'aquest bloc són: [Facebook](#), [MySpace](#), [Orkut](#), [Tuenti](#) o [Google+](#) entre d'altres.

- **Verticals o especialitzades:** en aquest bloc s'inclouen totes les xarxes centrades o especialitzades en els interessos dels seus usuaris. Són, per tant, xarxes centrades en la **temàtica** que tracten, l'**activitat** desenvolupada o el **contingut** que comparteixen.

Des del punt de vista de la **temàtica** podríem classificar les xarxes en professionals ([LinkedIn](#), [Xing](#) o [Viadeo](#)), xarxes d'identitat cultural ([Spaniards](#) o [Asianave](#)), xarxes d'interessos ([Blosee](#) o [Moterus](#)), xarxes de moviments socials ([Care2](#) o [SocialVibe](#)), xarxes de viatges ([Travellerspoint](#) o [Exploroo](#)) o xarxes de qualsevol altra temàtica.

En **funció de l'activitat** que es pot fer amb elles trobaríem xarxes de microblogging ([Twitter](#) o [Identi.ca](#)), xarxes de jocs ([Foursquare](#), [Second Live](#) o [Haboo](#)), de geolocalització ([Foursquare](#) o [Panoramio](#)), de marcadors socials ([Delicio.us](#) o [Diigo](#)), de compra-venda d'articles o de qualsevol altra activitat.

En canvi, si ens centrem en el **contingut** que comparteixen ens trobarem, per exemple amb xarxes de fotos ([Flickr](#), [Pinterest](#) o [Panoramio](#)), xarxes de música ([Last.fm](#), [Jango](#), [Spotify](#) o [Soundcloud](#)), de vídeo ([Youtube](#), [Vimeo](#) o [Pinterest](#)), de documents ([Scribd](#), [Issuu](#), o [Google Drive](#)), de presentacions ([Slideshare](#), [Prezi](#) o [Slideboom](#)), de notícies ([Meneame](#) o [Digg](#)), o de lectura entre d'altres activitats.

Les XSD, tot i aquest intent de classificació, [seran allò que nosaltres vulguem que siguin, i tindran l'ús que nosaltres vulguem que tinguin](#). De fet, en el fons, les XSD no deixen de ser un reflex de la nostra societat i és per això que en el món digital també podem trobar xarxes per a tots els gustos. Si ens endinsem dins l'espai virtual, amb uns quants clics podem accedir a milers de XSD. En podem trobar de divertides, de curioses, d'extravagants, d'absurdes, d'obscenes i fins i tot de perilloses. Però també en podem trobar d'interessants, de creatives, de motivadores, de fascinants, d'innovadores i, és clar, d'educatives.

2.3. Què tenen en comú les xarxes socials digitals?

A la gran majoria de les XSD, per poder ser-ne usuari, cal registrar-se; això comporta generalment l'exigència de crear-se un perfil, que pot ser més o menys detallat i que va configurant la pròpia identitat digital.

L'activitat que tenim dins la XSD també contribueix a la construcció de la nostra identitat digital. Tot allò que compartim, comentem o manifestem que ens agrada també hi aporta informació, que evoluciona i és activa. Però aquesta mateixa activitat romandrà sempre a la xarxa com una petjada que difícilment es podrà eliminar i que dificultarà el dret a l'oblit.

D'altra banda, cal ser conscients que tot això ens exposa i ens fa més visibles als altres, i pot interpretar-se com un grau superior de vulnerabilitat. Hi ha unes xarxes que permeten restringir les dades que es comparteixen i decidir quin perfil ha de tenir l'usuari que les vol consultar, mentre que unes altres queden totalment públiques i permeten fer un ús fraudulent de la informació que s'ha compartit. No podem obviar que darrere d'un ordinador o dispositiu mòbil hi ha sempre algú, i aquest algú pot ser honest o pot ser un depredador.

Les XSD actuen com a refugi per als adolescents perquè allà els és més fàcil relacionar-se i sentir-se part d'un grup. Hi ha certes característiques de la personalitat d'alguns d'ells que els fan ser més vulnerables. També és més fàcil que manifestin una manca d'adaptació a l'entorn aquells que viuen en entorns familiars que no són favorables per al seu desenvolupament saludable. Tot i que "no es pot establir una relació directa entre adolescents, noves tecnologies i addicció" (Roca, 2015), sabem que els infants que han viscut en un entorn educatiu i familiar en el qual se'ls ha acompanyat en l'ús de les tecnologies i les XSD tenen moltes més possibilitats de tenir una relació saludable amb les TIC.

Per què utilitzar xarxes socials a l'aula?

La vida dins dels centres educatius (valors, normes, estratègies, relacions...) sovint entra en contradicció amb el que l'alumnat es troba a fora. L'alumnat viu dues realitats paral·leles i l'escola tendeix a allunyar-se de l'entorn dels alumnes. Quan surten de l'escola o l'institut comença la vida digital que a dins els està prohibida i que en ocasions ja ha començat dins l'aula, d'amagat dels docents.

Un dels objectius que ens hem de marcar com a docents és preparar el nostre alumnat per ser competent en el món actual i en el context actual. I això no es podrà aconseguir si els centres educatius, escoles i instituts, es desvinculen de la realitat exterior.

L'aprenentatge i el lleure estan íntimament lligats i des de l'escola cal ensenyar que les eines TIC (i en concret les XSD) són també recursos inescapables per generar coneixement i aprenentatge útil per al seu desenvolupament.

Les raons per les quals creiem que cal incloure les XSD en el dia a dia dels centres són:

3.1 Perquè s'aprèn fent

Quan aprenem a caminar o a parlar ho fem a partir d'una situació natural en la qual l'acompanyament i la imitació de l'adult prenen un paper rellevant. L'assaig i error converteixen la persona en agent actiu del seu aprenentatge i li permeten construir un aprenentatge profund i significatiu.

En aquest sentit, l'escola i la família han d'acompanyar des de petits els nens i nenes en el bon ús de les XSD, ajudar-los a conèixer-ne les possibilitats de lleure i aprenentatge, i a reflexionar-hi per fer-ne un ús crític.

3.2. Perquè l'aprenentatge és social

Les XSD permeten entendre el món més enllà d'allò més proper. L'aprenentatge ja no és aïllat dins d'una institució ni exclusiu d'un col·lectiu, sinó que actualment, gràcies a les XSD, l'aprenentatge es pot donar en qualsevol moment, a qualsevol lloc i amb qualsevol persona (*anytime, anyone, anywhere*). Cal ajudar el nostre alumnat a adonar-se del potencial que hi ha a les XSD per al seu creixement personal i per al seu aprenentatge, a part de la diversió i l'oci que els pot proporcionar; i també cal despertar i desenvolupar l'esperit crític per tal de discernir la veracitat de tot allò que hi circula.

A més a més, els alumnes es poden relacionar amb altres segons els seus propis interessos i rebre'n el màxim de beneficis i coneixements. Si ensenyem a compartir continguts i a ser crítics amb la informació que poden trobar, qualsevol XSD pot servir per a l'aprenentatge perquè *aprenc amb tu i de tu*. Hem de facilitar la vivència i l'intercanvi de bones pràctiques per estar més ben preparats per al món digital.

3.3. Perquè contribueixen a l'alfabetització digital

Un cop finalitzada l'etapa d'ensenyament obligatori, l'alumnat ha d'haver assolit un mínim de competència digital. Malgrat haver nascut a l'era digital, cal que des de l'escola se'ls educi, *se'ls guiï i se'ls acompanyi en el procés d'alfabetització digital*.

Aquesta alfabetització es concreta en els següents àmbits:

- Instruments i aplicacions
- El tractament de la informació i organització dels entorns de treball i aprenentatge.
- Comunicació interpersonal i col·laboració.
- Ciutadania, hàbits, civisme i identitat digital.

3.4. Perquè l'aprenentatge transcendeix l'aula

Seguint amb la idea de les tres *As (anytime, anyone, anywhere)*, l'escola ja no té l'exclusivitat en l'ensenyament-aprenentatge. Les XSD il·lustren molt bé el que signifiquen les tres as. Si l'aprenentatge transcendeix fora de l'aula, per què no integrar-les dins del centre educatiu? Si no ho fem, el món educatiu esdevindrà un oasi isolat i desconnectat.

És la nostra responsabilitat com a docents donar les eines i ajudar els nostres alumnes a desenvolupar aquesta competència tant *en un context educatiu formal com en un de no formal o informal*.

3.5. Perquè involucrem en l'aprenentatge família, amics i experts

“Per educar un nen cal la tribu sencera”
Proverbi africà

Les XSD permeten a l'alumnat obrir-se a un món de possibilitats d'aprenentatge, d'intercanvi de coneixements, d'experiències i de sentiments, on altres agents (família, amics, empreses, institucions...) hi prenen part. L'aprenentatge no només es dona a l'escola, els nostres alumnes han de poder veure les oportunitats d'aprendre de tots aquests agents. És per això

que tota la comunitat esdevé part implicada en els processos d'ensenyament i aprenentatge i, per tant, han de ser conscients de la responsabilitat social que tenen.

3.6. Per prendre consciència de la identitat que mostrem al món

Tot allò que pengem a la xarxa pot tenir una **repercussió a la nostra vida personal**. Hem d'estar al costat dels **nostres alumnes** per ajudar-los a construir una identitat digital sana. Qui som i qui volem ser a la xarxa dependrà del nostre criteri i perícia digital. Per tant, **cal que els alumnes aprenguin a pensar les repercussions de qualsevol intervenció que facin a una XSD**: saber què es penja i què no, a qui se segueix i a qui no, què diu que t'agrada i què no...

Les nostres aportacions a la xarxa ens ajudaran a crear-nos una identitat digital. Penjar els resultats d'un partit, les fotografies dels viatges que has fet, allò que estàs menjant, trobades d'amics..., tot ajuda a no ser anònim. És més, el fet de no tenir cap registre personal a Internet també dóna informació de com som: potser desconfiats? O potser analfabets digitals?

Introduir les XSD a l'aula significa que l'alumnat ha de fer un aprenentatge per a esdevenir-ne un usuari crític i responsable. Per tant, ens caldrà educar-los en aquest sentit no només explicant els tipus de xarxes digitals, les diferents modalitats, el seu funcionament, l'ús didàctic..., sinó també afavorint la integració d'unes normes de conducta (netiquette) que els permetin l'assoliment de la **competència ciutadana digital**.

Per preservar els propis drets i els dels altres usuaris de les XSD serà bo tenir com a referent les mateixes normes que hi ha establertes per a la convivència presencial.

Partint d'aquesta idea, doncs, creiem que caldrà tenir en compte aquest decàleg:

PRIVACITAT	Si hi ha alguna cosa que a mi no m'agradaria que els altres publiquin de mi, tampoc els agrada que jo ho faci. Cal vetllar per la privacitat personal i la dels altres procurant de no violar mai la intimitat si no es té el permís per publicar un contingut.
RESPECTE	Les opinions dels altres són tan valuoses com les meves. Puc estar-hi o no d'acord, i si ho crec oportú, de forma respectuosa, puc contestar i establir una conversa, però mai fora de to. Cal tenir un mínim de coneixement de la netiquette.
CIVISME	La publicació d'insinuacions o de mentides i suplantar personalitats són actituds considerades èticament reproblables, totalment incíviques i fora de la llei.
LEGALITAT	Quan els continguts que es comparteixen no són propis, cal referenciar-los sempre.
CONTINGUT	Els comentaris i els continguts que pengem a la xarxa tenen repercussió. Abans de dir que alguna cosa ens agrada o de contestar comentaris cal pensar-s'ho dues vegades.
VERACITAT	La veracitat de qualsevol contingut ha de ser comprovada abans de compartir-lo. Cal ser conscients que el mem que esdevé viral no sempre conté informació certa.
TIPOLOGIA TEXTUAL	Els símbols, tipus i formats d'escriptura que complementen o supleixen el llenguatge no verbal són importants en el món digital, ja que podem transformar el significat del missatge i fer-lo agressiu per al receptor en cas de no dominar el codi.
RESPONSABILITAT	La sensació d'anonimat, de desinhibició i d'impunitat que ens donen les XSD no ha de servir per tenir actituds incíviques i irresponsables. Cal tenir present que darrere d'un dispositiu digital sempre hi ha una persona.
FORTALESES	Les XSD potencien els valors de col·laboració, cooperació i solidaritat si s'utilitzen correctament.
IDENTITAT	Tot el que fem o no fem ens defineix i construeix la nostra reputació i la nostra identitat digital. Per això cal cuidar-la.

El treball reflexiu de l'equip al voltant de les XSD i les seves **potencialitats** ens va portar a entreveure les **possibilitats** didàctiques que tenen. Això ens ha permès dissenyar projectes i activitats per treballar el currículum de manera transversal incidint en els aspectes de ciutadania digital.

Els exemples que us presentem a continuació cal entendre'ls en un context determinat i per a uns alumnes concrets. Cada una de les experiències s'ha dut a terme en àrees, nivells i centres diferents.

5.1 Pinterest a 4t de primària

URL: www.pinterest.com

Característica principal:

- Xarxa social on es comparteixen imatges o vídeos entre usuaris a través de taulers i pins.
- Xarxa social molt visual.

Vocabulari propi:

- Pin: continguts d'imatges o vídeos que es classifiquen en els taulers.
- Pinboard: taulers on s'organitza la informació.
- Pinejar: acció de fer pins

Ús de la xarxa:

- Permet cercar, organitzar, compartir i pujar imatges amb informació o sense i vídeos que hi ha a Internet.
- Seguir altres usuaris de la xarxa en funció dels propis interessos.
- Es poden compartir pinboards.
- Hi ha un botó pin que es pot instal·lar al navegador per fer l'acció de pinejar més àgil.

Tipus de xarxa:

- Vertical i de contingut (fotografies i vídeos)

Característiques del centre

Nom de l'escola i titularitat:

- Escola Sant Martí. Centre de titularitat pública

Població:

- Barcelona

Cursos i línies:

- Creat al 2008. El curs 2014-2015 hi ha fins a 4t de primària.
- Dues línies per curs, excepte P4 i 3r.

Nivell socioeconòmic:

- Gran diversitat

Peculiaritats

- L'escola és en un barri molt ric en diversitat cultural i aquesta pluralitat s'hi veu reflectida.
- El treball de llengua i matemàtiques es fa a través de tallers i racons.
- El coneixement del medi es treballa a través d'una metodologia anomenada teixits (xarxes de coneixement).

Relació amb les TIC/TAC

- Disposa d'una aula d'informàtica, un carro d'ordinadors portàtils i una pissarra digital per a cada nivell
- En els tallers hi ha el racó de l'ordinador, on l'alumnat comença a utilitzar el Pinterest.
- El centre disposa de comptes a diferents XSD i de pàgina web.

5.1.1 Contextualització a l'aula i justificació de l'ús de la xarxa

L'escola Sant Martí treballa l'àrea de medi amb el que s'anomena teixits, una metodologia de xarxes de coneixements. Treballar per teixits implica moltes estones de conversa i reflexió sobre el que s'està investigant. L'alumnat ha de valorar la feina que fa, la informació que troba i extreure'n les seves pròpies conclusions.

L'activitat que descriu a continuació s'ha dut a terme en una classe de 25 alumnes dividits en grups cooperatius. L'objectiu del treball de cada grup va ser buscar informació sobre diferents civilitzacions de diferents moments històrics i elaborar un mural per explicar-ho a la resta de la classe.

Fent ús de la xarxa Pinterest, vam poder seguir el procés de cerca, anàlisi, discriminació i elaboració de la informació per als murals finals. Cada grup va aprendre a utilitzar els taulers i a seleccionar informació, de manera que el meu paper consistia a ajudar i guiar l'alumnat perquè **la cerca esdevingués útil**, i a fer-lo reflexionar de manera crítica per poder elaborar el mural.

L'ús de Pinterest ens permet treballar diferents competències bàsiques. N'assenyalem les tres més rellevants dins el projecte:

Aprendre a aprendre. Els alumnes estan distribuïts per grups cooperatius on cada membre fa les seves aportacions i l'aprenentatge és compartit.

Comunicació lingüística i audiovisual. Per tal d'elaborar els pins treballem la comprensió i expressió escrita així com la interpretació de les pàgines web.

Tractament de la informació i la competència digital. L'eina en si ja és digital, comencen a explorar-la i a utilitzar-la. S'inicia l'anàlisi de la informació que troben per saber quina els pot ser útil i quina no.

5.1.2 Desenvolupament de l'activitat

On trobem informació?

Fem una pluja d'idees per saber on es pot trobar informació. L'alumnat comenta que en troben als llibres, a la biblioteca o bé preguntant a casa i mencionen Google i Viquipèdia com a úniques fonts d'informació a Internet. Aleshores distribuïm els temes i comencem la cerca per anar perfilant el projecte i allò que volen saber.

Finalment, els presento Pinterest com a eina de cerca i, un cop han començat a treballar, dedueixen ells mateixos que els pot ser més útil que el cercador Google per desenvolupar el seu projecte.

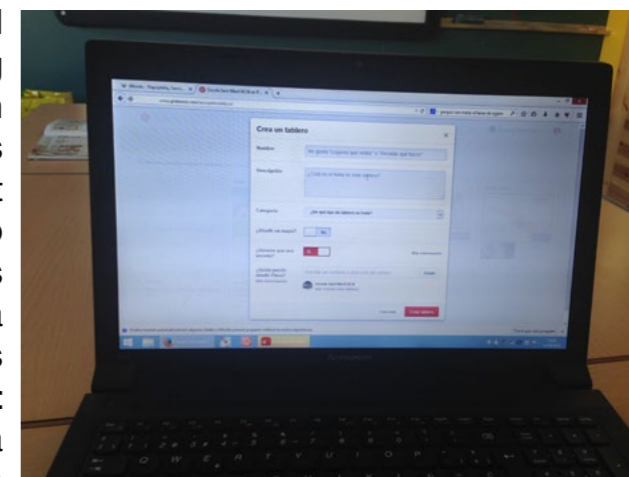
També fem una anàlisi formal de Pinterest i una simulació de registre per parlar de les dades que ens demanen. Finalment, n'analitzem el perfil.

Perfil

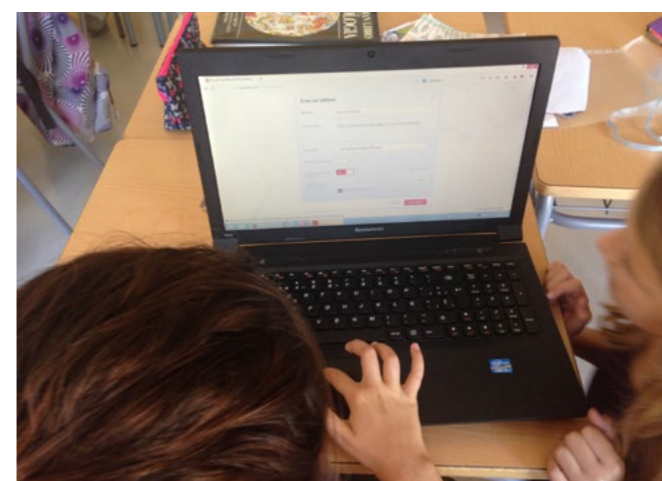
Primer, els alumnes van comentar tot el que creien saber sobre què era un perfil a una XSD i es va crear un debat que ens va portar al següent punt que calia desenvolupar: quina informació era necessària incloure en el nostre perfil de grup. Vam mirar el perfil que l'escola ja tenia creat. No va ser gaire sorprenent constatar que la majoria dels alumnes ja havien rebut des de casa, en algun moment, algunes directrius sobre el que coneixem com a 'perills' d'Internet. De manera que van expressar la seva preocupació per la 'gent dolenta' que es pot trobar a la xarxa, cosa que va fer que no volguessin realitzar el seu propi perfil personal. Finalment, es va decidir treballar amb el de l'escola.

Tauler de grup

Observant la pàgina d'inici del compte de l'escola els vaig demanar que mirassin i pensessin com es podia crear un tauler. Els alumnes van entendre ràpidament el funcionament bàsic de l'aplicació perquè és molt intuïtiva. Tots junts vam elaborar un tauler de mostra i vam fer un pin un cop explicades les diferents maneres de crear-los: pujant un document o enllaçant la URL d'una pàgina web trobada a la xarxa.

Observació de com crear un tauler.

Cada grup crea el seu tauler.

Cada grup va haver de crear el seu tauler pensant en el títol i en un petit resum, segons la temàtica a treballar (romans, grecs, Mesopotàmia,...) utilitzant el cercador Google. Malgrat que pot semblar difícil en un principi, no els va ser gaire complicat. Ens vam trobar, però, que alguns grups s'equivocaven a l'hora de classificar la informació en els diferents taulers. Tot i que podia

semblar un entrebanc, va resultar ser un motiu de col·laboració i aprenentatge entre iguals, ja que entre ells s'ajudaven a tornar-ho a classificar.

Cerquem a pinterest /Llegim la informació

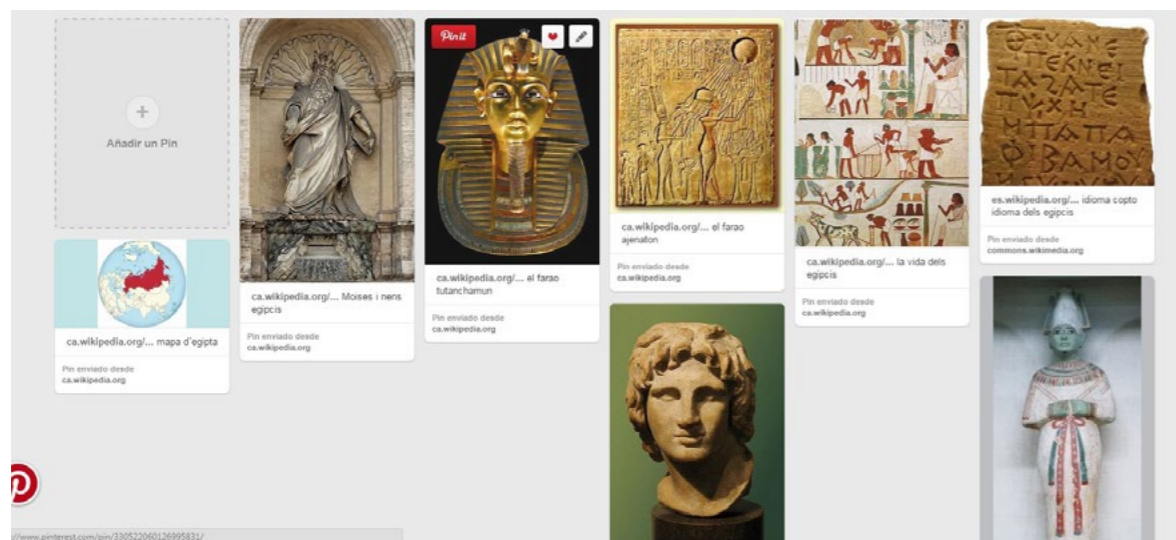
Un cop van saber com crear els seus pins, els vaig ensenyar com cercar informació temàtica a Pinterest. Aquesta descoberta els va motivar molt ja que ho van trobar més senzill que a través d'un cercador a causa del format visual.

Molta de la informació apareixia en diferents idiomes i, com que a la meua aula hi ha alumnes amb un bon nivell d'anglès i de francès, va propiciar que se sentissin protagonistes i que els seus companys prenguessin consciència de la utilitat de saber idiomes.

Al llarg del procés van adonar-se que una de les claus per trobar imatges útils era que tinguessin bons comentaris. Per aquest motiu, van veure que ells mateixos havien de fer-los de manera precisa i amb correcció. Darrere d'una imatge moltes vegades hi ha l'enllaç a informació interessant sobre el tema i els bons comentaris, quan es crea un pin, fan que aquesta petita descripció sigui útil a moltes persones.

Extraiem la informació

Un cop els alumnes van trobar tota la informació que creien necessària, era el moment de verificar-la, contrastar-la i classificar-la, i això, en aquest nivell d'aprenentatge, sol ser el punt més difícil. Es van adonar que no tot era rellevant i que, per tant, calia ressaltar la informació útil d'alguna manera. I va ser en aquest moment quan vam descobrir la funció de la icona del cor.

Cliquen al cor a la pàgina amb informació que els interessa.

5.1.3 Valoracions

Valoracions dels alumnes

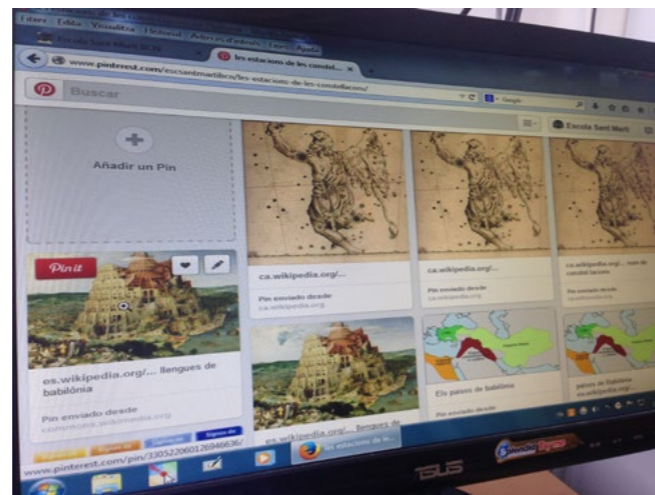
En finalitzar els treballs, es va generar un diàleg sobre els avantatges i inconvenients de Pinterest. La valoració global va ser positiva, ja que apareixien més avantatges que inconvenients. Van remarcar que Pinterest també era un cercador i que al ser més visual els era més fàcil que Google. I, com passa amb totes les xarxes, un cop van aprendre'n el funcionament, van destacar-ne l'agilitat a l'hora de classificar el que trobaven i l'estalvi de temps que suposava.

Valoració de l'experiència

Dissenyar aquesta unitat didàctica utilitzant les XSD va ser un repte com a mestra. La **valoració** final és molt **positiva**, ja que és una eina amb un **valor educatiu molt important** i al mateix temps una xarxa social desconeguda pels alumnes.

Vaig veure la motivació dels alumnes durant tot el procés d'elaboració del seu mural, cosa que potser no hauria passat si els hagués donat uns llibres on buscar informació de manera tradicional. I també es va evitar la tendència al plagi i al 'tallar/enganxar' típic dels alumnes que usen cercadors com Google. Van treballar cooperativament i van aprendre a compartir la tasca entre tots els membres del grup, cosa que els va enriquir personalment.

Els resultats finals van ser molt positius i un gran nombre d'alumnes va ser capaç de crear pins nous. Es van donar situacions de discussió entre membres del grup que van generar comunicació i entesa entre iguals. La posada en comú final va ser exitosa per a cada un dels membres del grup, ja que havien viscut el procés de creació del projecte i es van sentir segurs d'allò que exposaven.

Duplicat de pins dins un tauler.

Tot i l'èxit de les activitats cal dir que van sorgir entrebancs que ens van servir també d'aprenentatge. Des dels nostres ordinadors vam treballar sense el pin button (botó per marcar el pin directament des de la barra inicial d'Internet), això va fer que els alumnes fessin els pins manualment. L'altra dificultat que ens vam trobar era que al fer un pin aquest no s'actualitzava de manera immediata, quan normalment acostuma a ser així. Aleshores els alumnes no veien el seu pin creat i l'anaven creant diverses vegades, de manera que després l'havien de retocar i eliminar.

5.2 Instagram a cicle superior de primària

URL: www.instagram.com

Característica principal:

- Aplicació molt popular per a dispositius mòbils que serveix per compartir imatges.

Vocabulari propi:

- hashtag
- etiqueta

Ús de la xarxa:

- Permet editar, retocar i afegir efectes a les fotos fetes amb els dispositius i, finalment, mostrar-les als amics o seguidors en la mateixa plataforma o en altres xarxes socials.
- L'usuari pot tenir el perfil obert i, per tant, tothom pot veure què hi posa i qualsevol persona se'n pot fer seguidor/a, o, pel contrari, pot restringir-lo i mantenir la privacitat.
- És una de les xarxes més utilitzades pels adolescents.

Tipus de xarxa:

- Vertical i de contingut (fotografies i vídeos)

Característiques del centre

Nom de l'escola i titularitat:

- Sant Nicolau. Centre concertat

Població:

- Sabadell

Cursos i línies:

- Dues línies amb alumnes des de llar d'infants fins a batxillerat.

Nivell socioeconòmic:

- Mitjà-alt. Les famílies es mostren implicades i alhora exigents amb el projecte educatiu de l'escola.

Peculiaritats

- Es defineix com a escola laica i catalana.
- Des dels seus inicis, el 1955, ha seguit una línia metodològica activa i ha sabut adaptar-se al moment que s'estava vivint.

Relació amb les TIC/TAC

- El centre ha iniciat un procés de millora i reflexió sobre el paper de les tecnologies digitals a l'educació.
- Actualment, l'ús dels mòbils està prohibit segons estableix el RRI, exceptuant casos concrets en què el docent ho demana explícitament.
- Les XSD tampoc hi tenen cabuda.

5.2.1 Contextualització a l'aula i justificació de l'ús de la xarxa

A l'activitat hi van participar tots els alumnes de cycle superior de primària, quatre grups d'entre 28 i 29 alumnes. Els grups són heterogenis i amb gran interès per a l'aprenentatge.

Cada any, es realitza una sortida amb l'alumnat de tot el cycle per promoure la convivència entre tots els companys/es. Aquest curs, vam voler relacionar aquesta sortida amb el treball de la fotografia i la XSD Instagram. Així doncs, ens vam proposar tres grans objectius:

1. Establir relacions entre els companys i companyes de cycle mitjançant grups cooperatius.
2. Aprendre nocions bàsiques sobre la fotografia natural.
3. Educar-los per a l'ús d'una XSD posant especial atenció a saber etiquetar/classificar i a saber fer comentaris.

Amb aquesta unitat de programació vam treballar diferents competències bàsiques. Les més rellevants són les següents:

Aprendre a aprendre. Els alumnes han hagut de cooperar amb el grup per tal d'avançar i de construir el coneixement que se'ls anava demanant.

Artística i cultural. Els alumnes han fotografiat la natura utilitzant els tres plans apresos anteriorment (pla general, mig i primer pla).

Social i ciutadana. Els alumnes han hagut de conuiu i de treballar en grup al llarg de tot el treball plantejat. També han hagut de prendre decisions individual i conjuntament.

5.2.2 Desenvolupament de l'activitat

El treball el vam realitzar en diverses sessions a l'aula i en una sortida a la muntanya de Collserola. Algunes de les sessions es van fer amb el grup-classe i les va desenvolupar cada tutora corresponent, d'altres es van dur a terme amb grups cooperatius. Aquests grups es van crear seguint pautes d'equilibri i tenint en compte les possibles relacions que s'hi establirien. Es van generar 27 grups de 4 alumnes (un de cada grup-classe de 5è i 6è) i 2 de 5 alumnes.

Tot seguit s'explica l'ordre en el qual es va anar desenvolupant tota l'activitat.

Sessió 1: [Com fotografiem la natura](#)

Cada tutora va explicar al seu grup què és la fotografia natural i quin objectiu té. Vam destacar els tres tipus de plans que calia conèixer per fer el treball: pla general, primer pla i primeríssim pla.

Sessió 2: [Fem grups i ens coneixem](#)

Va ser la primera trobada amb el grup cooperatiu. Van fer una dinàmica de coneixement dels companys del grup i van escollir un nom que els representés. També van decidir qui portaria la càmera de fotografiar a la sortida.

Sessió 3: [Sortida de tot el dia a Collserola](#)

Vam fer una ruta circular des de l'estació del Baixador de Vallvidrera fins a la font on vam dinar. Al llarg de la caminada vam programar quatre parades de 10-15 minuts en les quals van treballar en grup. L'objectiu va ser fotografiar un mateix element de la natura amb els tres plans treballats a classe.

Sessió 4: [Escollim les fotografies](#)

Es van trobar amb els grups cooperatius. El company/a que portava la càmera s'havia encarregat prèviament de buidar les fotos en un llapis de memòria i, durant aquesta sessió i amb ordinadors, tot el grup les va mirar per tal d'escollir les tres millors fotografies que volien mostrar a la resta.

Les mestres ens vam encarregar d'imprimir les fotografies escollides pels grups que teníem al nostre càrrec.

Panell

Sessió 5: [Instagram](#)

Cada tutora, seguint una [presentació](#) ja preparada, va explicar el significat d'etiquetar: "hashtag". És la primera vegada que els alumnes van parlar d'Instagram de manera natural, ja que de seguida ho van relacionar.

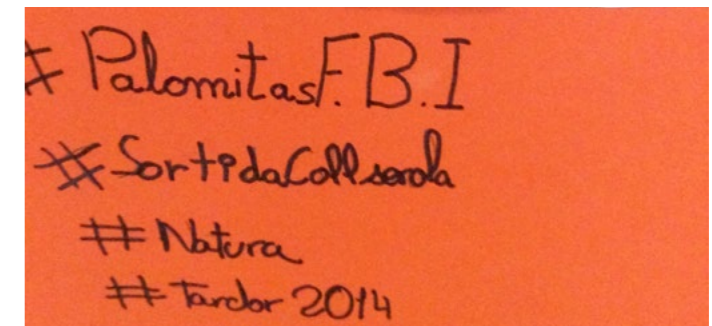
Sessió 6: [Etiquetar i penjar](#)

Tercera trobada en grups cooperatius en la qual els va tocar distribuir i enganxar les seves fotografies en un panell ja preparat i que volia simbolitzar la XSD Instagram

"Els alumnes enganxen les fotografies escollides pel grup"

També van escollir les etiquetes (hashtags) que van creure més adients. Totes elles amb el símbol del coixinet (#).

"Entre tots decideixen quines etiquetes donaran a les fotografies"

Les vam penjar a l'expositor que hi ha en un dels passadissos de l'escola, visible per a tota la comunitat educativa, de manera que, analògicament, simulàvem el panell de la xarxa.

Sessió 7: [Joc de rol](#)

[Comentaris 1 y Comentaris 2](#)

Cada mestra amb el seu grup-classe va fer dos jocs de rol. L'objectiu va ser fer viure en pròpia pell situacions emocionalment positives i negatives derivades dels comentaris dels altres.

A cada situació hi van participar 3 alumnes, dos parlant i un escoltant el que es deia d'ell. Volíem fer-los adonar que tot allò que es comenta, que es parla entre companys, provoca reaccions emocionals en les altres persones. La reflexió posterior es va centrar a fer prendre consciència a tot l'alumnat de com n'és d'important tenir cura del que diem dels altres, tant si és cara a cara com si és de manera virtual. Justament per aquestes reaccions es van triar amb cura els alumnes que havien de representar els personatges afectats.

A la primera situació es parla malament d'un company, per això vam triar un alumne amb alta autoestima i capaç d'entendre que es tractava d'un joc simbòlic. A la segona, com que la situació generada era positiva, es va escollir una alumna a qui li aniria molt bé el reforç positiu.

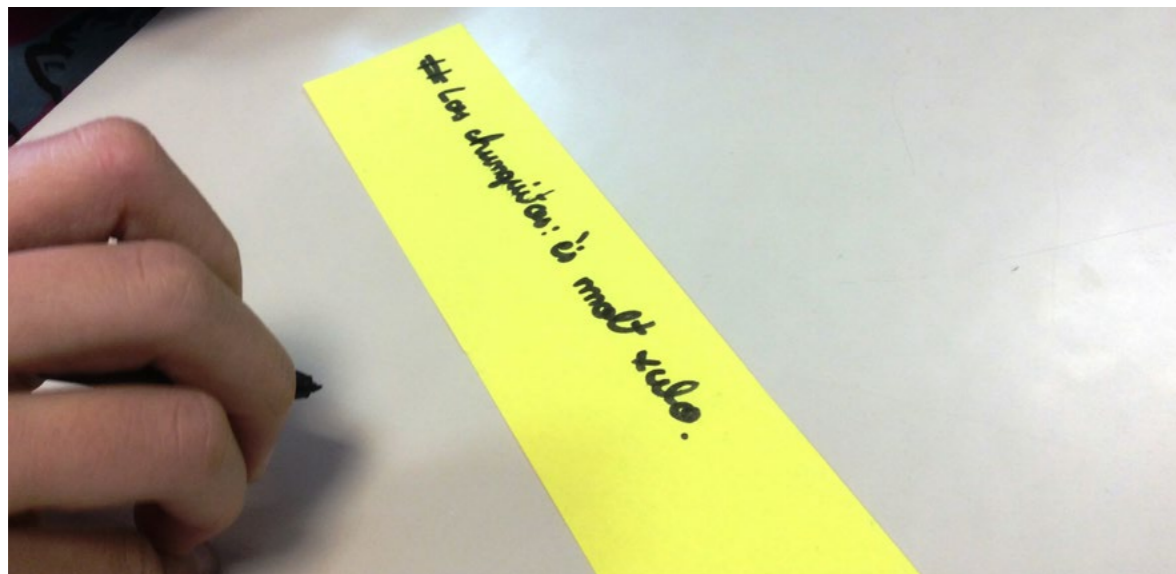

Aquests jocs de rol ens van permetre veure com afecten els comentaris negatius les persones que en són víctimes, fins al punt que es veuen incapaces de rebatre'ls. En canvi, els comentaris positius reforcen l'autoestima i generen bona convivència.

En acabat vam veure el vídeo de la ["Patty"](#), que no els va deixar indiferents. Es va propiciar un diàleg constructiu sobre la importància de cuidar els comentaris que es fan dels altres, tan presencial com virtualment.

Sessió 8: Comentem les fotografies

Vam donar a l'alumnat tires de paper de diferents colors segons la classe a la qual pertanyien. En aquests papers (d'un a tres), havien d'escriure comentaris sobre les fotografies penjades al passadís.

"Cadascú escrivia el seu comentari firmant amb el hashtag del grup"

En cap moment vam donar pautes de com calia que fossin les opinions i els vam deixar escriure lliurement. Vam voler veure si tot el treball dut a terme a les sessions anteriors havia servit per generar només comentaris positius. En general, va ser així i van ser molt pocs els comentaris negatius. Aquests comentaris es van penjar sota la fotografia corresponent al mural, de manera que espontàniament es van produir converses entre ells.

Allò que es va donar al passadís és el que pot passar a Instagram.

"Resultat final: fotografies, etiquetes i comentaris visibles per tothom"

5.2.3 Valoracions

Els vam passar unes [enquestes](#) per valorar el que havien après, com havien treballat en grup i com valoraven el projecte.

Dels tres [objectius inicials](#) que ens havíem plantejat, el primer i el segon es van assolir satisfactòriament, i pel que fa al tercer, es va assolir la part de classificació i etiquetatge però cal fer més incidència en la part dels comentaris.

Pels comentaris oberts vam poder observar la diversitat de percepcions sobre el que van aprendre. [Vegeu els resultats en el gràfic.](#) ("Els alumnes van fer comentaris lliures sobre el treball realitzat i aquest és el resultat")

Com qualsevol projecte posat en pràctica per primera vegada a l'aula, cal fer un anàlisi i valoració posterior i així avaluar el grau d'assoliment dels objectius marcats des d'un inici. En aquest sentit, volíem conèixer l'opinió dels alumnes valorant si s'havien donat els aprenentages esperats, però també, valorar la tasca docent (metodologies, materials i organització de grups i mestres).

Primerament vam passar unes enquestes a tots els alumnes. Una part l'havien de respondre individualment i, una altra, en grup. Els objectius eren conèixer què havien après, com havien treballat en grup i com valoraven el projecte.

Dels tres objectius inicials que ens havíem plantejat, el primer ([establir relacions entre els companys i companyes de cicle mitjançant grups cooperatius](#)) i el segon ([aprendre nocions bàsiques sobre la fotografia natural](#)) es van assolir satisfactòriament. Pel que fa al tercer ([educar-los per a l'ús d'una XSD](#)

[posant especial atenció a saber etiquetar/classificar i a saber fer comentaris](#)) es va assolir del tot la part primera part, “classificació i etiquetatge” (ús del hashtag) però vam veure que hauria calgut fer més incidència en la part dels “comentaris”. Així doncs, en propers cursos ja vam determinar que caldria treballar amb més profunditat la importància i necessitat de fer bons comentaris a la xarxa i, sobretot, basats en el respecte.

En les respostes obertes vam poder observar la diversitat de percepcions sobre el que van aprendre. De totes elles en vam extreure les conclusions que es poden veure en el següent gràfic. ([“Els alumnes van fer comentaris lliures sobre el treball realitzat i aquest és el resultat”](#))

Cal dir, també, que l’alumnat va gaudir durant tot el procés de treball, tant perquè se’ls plantejava un projecte diferent i motivador i relacionat amb les XSD (generalment poc treballades en els centres educatius), com perquè treballaven amb companys d’altres cursos.

L’impacte del projecte va ser diferent per als alumnes de cinquè que per als de sisè. Aquest curs de diferència es va notar en diferents moments del projecte. D’entrada, alguns nois i noies de sisè ja eren usuaris d’Instagram fet que no es donava, tret de casos puntuals, amb els de cinquè. D’altra banda, la resposta després del visionat de la “Patty” també va ser diferent. Els de cinquè van quedar més impressionats i, fins i tot, es van generar silencis de ràbia, d’incredulitat i angoixa, cosa que va fer que calgués explicar-lo per tal d’entendre l’emoció generada en acabat de veure el video. Els de sisè, amb més maduresa, van saber entendre més fàcilment el sentiment generat i en van poder parlar sense tant neguit.

Les mestres vam quedar molt satisfetes dels resultats. Organitzar les diferents trobades en els grups cooperatius, barrejant alumnes de quatre aules diferents i treballant de manera conjunta les quatre mestres de cicle, va significar trencar estructures horàries, generar una nova organització i estar predisposades a fer canvis en maneres de treballar ja establertes. També calia prioritzar aquesta activitat front d’altres. En tot moment hi va haver predisposició per part de totes i això va fer que, una tasca que podria haver resultat difícil per la manca de pràctica amb dinàmiques similars, va anar-se desenvolupant sense dificultats importants i trobant solucions a petites situacions imprevistes. En general, doncs, valorem molt positivament els resultats obtinguts. Cal tenir en compte que no haver pogut desenvolupar l’experiència directament amb la XSD va determinar els materials, les dinàmiques de grup i el treball de cada una de nosaltres. Vam haver “d’inventar” la nostra Xarxa “Fotolau” i tots els alumnes i nosaltres mateixes, anar relacionant-la i fent el paral·lisme amb l’Instagram. El mateix logotip utilitzat ja va fer que ràpidament tots establíssim relacions.

De cara al proper curs ens plantegem seguir amb la mateixa programació posant més èmfasi en l’aspecte dels comentaris, entenent que el mateix respecte que es demana que es tinguin cara a cara el segueixin aplicant en digital. Hem vist que és molt important preparar als alumnes per al salt

que es produeix a Secundària on, la gran majoria, sinó tots, ja disposen d’un dispositiu per ells sols i comencen a tenir perfils en diferents Xarxes Socials Digitals sent-ne usuaris habituals.

5.3 Twitter a 3er d'educació secundària obligatòria

URL: www.twitter.com

Característica principal:

- Serveix per a enviar/rebre missatges d'una llargada màxima de 140 caràcters, tant de manera pública com privada

Vocabulari propi:

- Tuit / tuitejar (piular / piulada): de cada missatge se'n diu piulada o tuit.
- Hashtag (#): etiqueta per classificar la temàtica de les piulades.
- Trending topic: l'etiqueta més utilitzada del moment.

Ús de la xarxa:

- Actualment, Twitter és una xarxa molt utilitzada per seguir persones rellevants en el món de la política, les arts, els esports..., i diversos professionals.
- L'usuari pot tenir el perfil obert, i per tant tothom pot veure què hi posa i qualsevol persona se'n pot fer seguidor/a, o pel contrari, pot restringir-lo. Llavors els seguidors n'han de ser autoritzats

Tipus de xarxa:

- Vertical i de microblogging

Característiques del centre

Nom de l'escola i titularitat:

- Institut Públic INS Castellar. Titularitat pública.

Població:

- Castellar del Vallès (Barcelona)

Cursos i línies:

- Cursos i línies: ESO (5 línies), batxillerat (3 línies), Cicles formatius de Jardineria i Administratiu (1 línia)

Nivell socioeconòmic:

- Mitjà - mitjà/alt

Peculiaritats

- AMPA força activa que gestiona la socialització de llibres, material i sortides.
- UEC (Unitat d'Escolaritat Compartida)
- TIS (Tècnica d'Inserció Social) gràcies als Plans Estratègics i els
- Plans de Corresponsabilitat.

Relació amb les TIC/TAC

- Centre que es va adherir al projecte Educat1x1 tot i que no va voler renunciar a la socialització de llibres de text. El claustre és de l'opinió que les noves tecnologies han de ser mitjans però no l'objectiu de treball. Arran de l'Educat1x1 es va crear la comissió TAC. S'ha fet formació interna al professorat en les TAC i s'ha inclòs les TIC a l'aula per temes de gestió. Recentment, s'ha format una comissió mixta de treball (AMPA i professors) per tal de tornar a revisar la normativa en relació amb els telèfons mòbils i s'han fet tallers sobre XSD organitzats entre pares, alumnes i professorat destinats als pares de l'institut.

5.3.1 Contextualització a l'aula i justificació de l'ús de la xarxa

Aquest projecte sorgeix d'un seguit d'esdeveniments que van provocar un neguit en moltes persones de la comunitat educativa del meu centre.

En ocasions, ens trobàvem que molts problemes que havien sorgit entre l'alumnat dins les XSD s'havien traslladat a les aules. Teníem alumnes que de cop s'angoixaven i necessitaven anar a parlar amb altres alumnes d'altres grups per solucionar conflictes que, aparentment, s'havien originat en grups de Whatsapp o Facebook o altres xarxes. No parlem d'un nombre gaire elevat d'alumnes, però sí prou per veure que ens estàvem trobant amb un problema que fins aleshores no havíem tingut.

Però va ser arran d'un cas de suplantació d'identitat d'una professora per part d'un alumne quan realment vam veure que calia començar a mirar de trobar solucions.

Paral·lelament, les famílies del centre també reconeixien la necessitat de saber quina és la nova realitat. Per aquest motiu, es va crear una comissió mixta de pares, professors i alumnes i vam treballar conjuntament per portar a terme uns tallers per a les famílies.

En aquests tallers, els pares aprenien des de què és una XSD fins a com intentar evitar que els seus fills en fessin un mal ús. El més destacable va ser que totes les famílies i els professors que en formàvem part coincidíem en el fet que prohibir els dispositius mòbils, les XSD i Internet no servia de res. El que calia fer era guiar, educar els joves a fer-ne un ús responsable i transmetre'ls confiança perquè puguin demanar ajuda si un dia es troben davant d'una situació difícil.

El resultat d'aquest taller va ser una pàgina [web](#) amb tota la informació de la qual es va parlar i una proposta de continuïtat per al curs següent.

Taller de pares: L'ús de les xarxes socials

Presentació

- 1. Introducció a les xarxes socials
- 2. Identitat digital
- 3. Confiança
- 4. Repercussions
- 5. Coneixement de l'història
- 6. Pantalles
- 7. Enllaços d'interès
- 8. Debat

Aquest taller està a càrrec d'un grup de pares i mares d'alumnes, coordinats pel professorat del centre, i amb la col·laboració d'un alumne que mostra la visió de les xarxes socials des del punt de vista dels nostres fills.

Al taller es tractaran els següents punts:

1. Introducció a les xarxes socials.
2. Generar confiança mútua: la clau!
3. Identitat digital.
4. Com visitar un historial d'ús d'Internet.
5. Fenòmen: Youtubers.
6. Com parlar d'aquest tema amb els nostres fills i sobre les repercussions d'un ús inadequat.

Esperem que la temàtica sigui del vostre interès i tingui una utilitat en la relació amb els vostres fills.

Pàgina web del taller de pares de l'INS Castellar

5.3.2 Twitter a l'aula d'anglès

Un dels reptes que em vaig proposar va ser fer adonar als meus alumnes que tot allò que pengem a Internet queda allà per sempre i que, per tant, és vital fer una reflexió abans de compartir res. Davant meu tinc uns alumnes que cal preparar pel món actual i aquest és un món competitiu on la nostra identitat digital juga un paper molt important malgrat que no en som plenament conscients.

La primera dificultat va ser que alguns dels objectius que em vaig marcar

haviem de ser tractats com un tema del Pla d'Acció Tutorial més que no pas d'una classe d'anglès. Però em trobava, d'una banda, que jo no era la seva tutora, i de l'altra, que tenia molt clar en quin grup havia de fer l'activitat perquè era molt actiu en XSD.

Amb el suport de l'equip directiu es va acordar que des de l'àrea d'anglès treballaríem transversalment els continguts del PAT, la competència digital i les competències de la meua àrea.

- Competència digital. Seleccionar, configurar i programar dispositius digitals segons les tasques a realitzar. Realitzar activitats en grup tot utilitzant eines i entorns virtuals de treball col·laboratiu. Actuar de forma crítica i responsable en l'ús de les TIC, tot considerant aspectes ètics, legals, de seguretat, de sostenibilitat i d'identitat digital.
- Competència lingüística. Comprensió oral i escrita; expressió oral i escrita.
- Competència social i ciutadana. Reflexionar sobre els fets i els problemes socials. Realitzar raonaments crítics sobre situacions reals i dialogar per millorar col·lectivament la comprensió de la realitat.

Ja que el centre prohibeix l'ús de dispositius mòbils i les XSD, vaig considerar oportú informar les famílies que a la classe d'anglès es faria aquesta activitat amb la següent circular.

Benvolgudes famílies,

Em dirigeixo a vosaltres per explicar-vos un petit projecte que portarem a terme amb els vostres fills/es dins de la matèria d'anglès.

Com molt bé hauréu observat, les xarxes socials són presents en la vida de gairebé tothom. No obstant això, sovint pensem que només tenen un ús lúdic i de distracció i que com a pares/mares hem de procurar que els nostres fills tinguin cura de la seva perillositat. Si bé és cert, que poden implicar certs perills, cal també entendre que el món avança en aquesta direcció. De la mateixa manera que els nostres fills van aprendre a creuar la carretera, primer de la nostra mà, i mica en mica van anar sols a l'escola, també han d'aprendre com utilitzar aquest recurs d'una manera coherent, sana, natural i sent conscients de les seves repercussions. És evident que el món de l'aprenentatge està canviant i el professor ja no és la única font d'informació. Estem viatjant cap al que els experts anomenen l'aprenentatge de les 3A: *anytime, anywhere, anybody*. És a dir, podem aprendre en qualsevol moment, en qualsevol lloc i de qualsevol persona.

Per tots aquests motius, us voldria informar que a final d'aquest trimestre, i manera de prova pilot, anirem fent petites activitats amb aquest recurs online: *Twitter*. A la majoria de xarxes socials, l'edat mínima per tenir compte és de 13 anys, i els nostres alumnes de 3r ja els han completat.

Dins de l'àrea d'anglès aprendrem:

- * Com s'utilitza el *Twitter*, i quins usos podem donar-li.
- * Sintetitzar textos i expressar-nos correctament en anglès
- * Comprendre els *twits* dels nostres personatges preferits.
- * Buscar informació i compartir-la.
- * aconseguir ser seguidors i tenir seguidors 'formals', els quals ens aportin valors interessants.
- * Donar opinions i comprendre'n la *Netiqueta* (formalitat i educació dels usuaris online)
- * Comprendre quina identitat digital mostrem al món.

Atentament,

Circular a les famílies informant de l'activitat amb Twitter

5.3.3 Desenvolupament de l'activitat

Primerament vaig explicar als meus alumnes en què consistia el projecte. El que m'interessava era saber realment què sabia l'alumnat de les xarxes i quins canvis d'ús es produïrien un cop acabada l'activitat. Va ser molt interessant veure que tots van estar molt implicats i van treballar molt tot i saber que no eren avaluats quantitativament i no els comptaria per nota.

Tot queda a la xarxa. Per iniciar-nos en el tema, vam veure un [vídeo](#) on es veia que tot allò que fem a la xarxa queda allà per sempre i a l'abast de qualsevol. Això va obrir un debat sobre què pengem a la xarxa. Vam comentar que sovint no són ells qui pengen continguts relacionats amb la seva vida sinó que altres ho fan per ells (el club de futbol, extraescolars, l'institut...).

Escena del vídeo: *El mejor adivino*

Identitat digital. Vam llegir una adaptació en anglès d'una notícia relacionada amb la identitat digital dels menors publicada en [El Mundo Sociedad Redes sociales: cuando el peligro son los padres](#) (Noa de la Torre, Valencia) i a continuació es va obrir debat. Els alumnes es van veure reflectits en la notícia. Consideren que les famílies no donen prou importància a penjar i compartir imatges d'ells i que potser hauran de ser ells qui demanin a casa que no ho facin. Alguns destaquen la incongruència de certes persones que no volen cedir els drets d'imatge a l'institut però després comparteixen imatges dels seus fills amb tothom.

Els adults ajuden a crear una identitat digital dels seus fills i sovint no en són plenament conscients.

Google Me. Vam dedicar una estona a investigar un company de classe. Calia veure quina informació podíem extreure d'un company a través d'Internet. Ells posaven el nom del company a Google i a partir d'allà calia fer una recerca (quins interessos té, activitats que li agraden, música, cinema, família...). Es van adonar també que les fotografies que la gent penja donen molta informació sobre nosaltres. Van comentar que a l'hora de buscar feina ens pot perjudicar, i inclús alguns d'ells, usuaris ja més avançats, deien tenir noms inventats per tal que això no els pugui passar. En aquests casos, també constataren que, tot i l'avantatge de no poder ser 'investigats' per altres persones, tampoc poden ser 'trobat', i que això tampoc garanteix l'anonimat si se'n fa un mal ús.

Google Me

'Googlejar' ha esdevingut una manera habitual de conèixer aspectes d'una persona.

Netiquette. Més endavant, vam llegir un text adaptat sobre la [netiquette](#). Comentem què és i per què és important. Què diuen les faltes d'ortografia sobre una persona? Com respondre a algú si no estem d'acord amb el que diu? Val la pena posar comentaris quan estem enfadats amb algú? Què vol dir escriure en majúscules? Vam entendre que darrere d'un ordinador sempre hi ha una persona i que, per tant, cal mantenir el respecte en tot moment. Per acabar, es va fer un breu exercici d'expressió escrita per intentar respondre les preguntes:

- Segueixes habitualment les normes que has llegit?
- Què t'ha sorprès d'aquesta normativa?
- Has vist mai que algun amic fos irrespectuós amb algú en el món virtual? Què has fet tu?

Les normes de conducta són importants també dins del món virtual

Obrim un compte. Vam obrir un compte de Twitter. Els alumnes es van registrar i van triar la informació que volien posar al seu perfil. Als qui ja en tenien un d'obert, els vaig suggerir que pensessin si els convenia canviar-lo. Després els vaig demanar que em busquessin i que es fessin seguidors meus, i que em fessin un tuit de benvinguda, el qual jo els vaig contestar.

Com crec que ets? En una altra sessió, els vaig mostrar vocabulari relacionat amb les descripcions físiques i de caràcter (trendy, old-fashioned, overloaded, simple...) i ells van ampliar la llista amb paraules que ja sabien o amb paraules noves que volien aprendre. Els vaig projectar perfils oberts de Twitter que havia trobat de manera aleatòria. En cada cas havien d'imaginar com era la persona que hi havia darrere d'aquell perfil. De mica en mica es van adonar que, malgrat que no coneixien aquelles persones, tots van 'jutjar-les' i tots creien que en tenien una opinió formada només a partir del perfil. De manera que el següent pas va ser tornar al seu compte de Twitter i valorar si el perfil que havien creat s'adeia amb el que volien transmetre de la seva persona.

Amic o seguidor? És el mateix ser 'seguidor' o 'amic' d'algú? Els alumnes tenien la seva versió de què significa cada cosa i van decidir que en aquest cas es farien 'seguidors'. Ens vam preguntar per què algú voldria fer-se seguidor nostre. Al principi comentaven "perquè som amics", però es van adonar que no era el mateix ser seguidor que ser amic. Per tant, Twitter els servia més per a temes professionals o d'interessos. També van comentar que era molt útil per participar activament en diàlegs, fòrums o entrevistes televisives, per tenir veu i deixar de ser només una part passiva o simples observadors. Llavors, es van fer seguidors d'algú famós o important per a ells (cantants, jugadors de futbol...) i els vaig demanar que fessin el següent: un 'retuit', un tuit propi i que citessin el tuit d'algú. En aquell moment, vam introduir la importància de citar la font (via/@) per parlar de l'autoria intel·lectual.

Cyberbullying. Vam treballar un seguit de useful language per poder opinar sobre la notícia extreta de la [CNN](#) (Teen charged with cyberbullying after posting nude photo of 15-year-old girl).

El ciberassetjament pot arribar a fer la vida impossible a la víctima.

Aquesta era una notícia que donava peu a argumentar força i que els motivava molt. Després de llegir-la els vaig fer preguntes de comprensió, però ja estaven neguitosos per opinar. El debat que es va encetar va ser molt útil per presentar i discutir el tema del ciberassetjament i el sexting: què és, com evitar-ho i què cal fer si es dona el cas. Per tal de centrar totes les seves opinions vam crear una etiqueta (hashtag #) on ells van enviar els seus tuits i jo vaig respondre'ls, ja que els encantava rebre'n les notificacions. Els va costar d'entendre el funcionament dels hashtags perquè estaven més acostumats a altres xarxes.

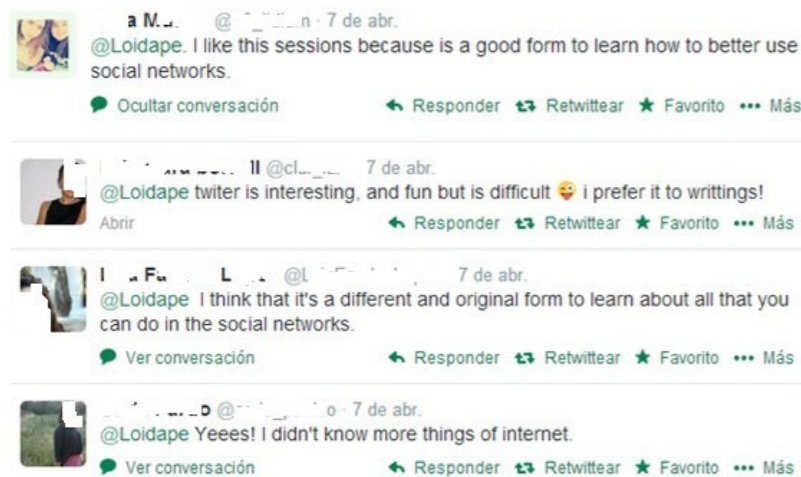

Mitjançant el hashtag els alumnes donaven opinions

Oversharing. Finalment, vam veure el següent vídeo per comprendre el concepte d'oversharing (compartir en excés) i vam fer activitats de comprensió que ens van permetre fer-ne debat.. (<https://youtu.be/7qorTfInRPQ>)

5.3.4 Valoracions

Quant a valoració del projecte, cal dir que n'hi ha una de meva i una altra de l'alumnat. Personalment, crec que aquest projecte va ser només un 'tastet' del que s'hauria de fer als centres educatius. Valoro molt les ganes dels meus alumnes per compartir les seves experiències en les XSD, ja que se sentien molt identificats. Els adolescents creien tenir més coneixements de la xarxa que qualsevol adult, i van quedar sorpresos en veure que en realitat els havia faltat la part de reflexió o, fins i tot, que desconexien certes opcions del funcionament de Twitter. Al principi, em comentaven que ells ja sabien els perills de la xarxa perquè en més d'una ocasió els Mossos d'Esquadra els havien fet la xerrada, però és clar que una cosa és el perill i una altra és aprendre a fer-ne un bon ús.

Tuits dels alumnes

Com he explicat a l'inici de l'experiència, aquesta ha estat inclosa dins de l'àrea de llengua anglesa. Això significa que també hi ha d'haver una valoració en aquest sentit. Penso que hem pogut treballar tant la comprensió com l'expressió escrita, però malgrat que hi havia moltes ocasions de practicar l'expressió oral en llengua anglesa, els alumnes estaven ansiosos per donar la seva opinió i, en ocasions, els costava centrar-se a fer-ho en anglès.

També és important mencionar que tot i que l'alumnat del nostre centre acostuma a estar molt preocupat pels resultats acadèmics, el fet de no haver de 'patir' per les notes era un repte tant per a ells com per a mi mateixa. Vaig poder observar que quan els alumnes veuen utilitat a una activitat es mostren atents, motivats i amb ganes d'aprendre.

Quan vam acabar les sessions de treball els vaig repartir unes enquestes on els alumnes havien de valorar el que havien après i també comentar i opinar. A continuació us mostro algunes de les seves aportacions:

PREGUNTA 1

Què és el que t'ha semblat més interessant? Què t'ha cridat més l'atenció?

1. "que encara que ho esborris d'Internet sempre queda allà"
2. "Abans ho feia sense pensar. Ara m'ho rumiaré dues vegades abans de penjar res"
3. "Que pots saber milers de coses d'una persona a través d'Internet"
4. "El que es pot arribar a saber només mirant el perfil d'algú"
5. "Em sembla interessant saber que em pot veure tothom"
6. "Que no fa falta publicar tantes coses perquè pots tenir problemes"

PREGUNTA 2

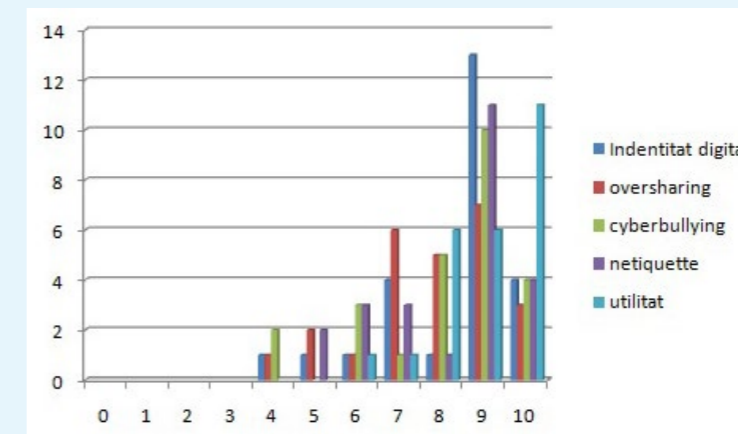
Què en penses del fet que l'Institut prohibeixi l'ús dels mòbils? I del Facebook?

1. "Està bé perquè si no ens distraiem"
2. "No em sembla bé perquè és la nostra manera de comunicar-nos"
3. "Podríem arribar a un acord i deixar-nos fer-ho servir a l'hora del pati"
4. "Bé, ja que venim a estudiar"
5. "És una tonteria perquè és una eina de treball; si hi ha twitter, per què Facebook no?"
6. "Em sembla malament perquè l'institut s'està quedant antiquat"
7. "A classe està bé que es prohibeixi, però potser no cal al pati"
8. "Podríem dedicar algunes classes a utilitzar-ho i aprendríem moltes més coses"

PREGUNTA 3

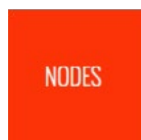
Altres observacions:

1. "M'ha semblat una activitat innovadora"
2. "M'ha agradat molt fer aquest treball"
3. "Això s'hauria d'ensenyar abans perquè cada cop hi ha més petits que utilitzen Internet"
4. "Aquestes classes ajuden a conscienciar-te més de les coses que pots fer i que no hauries de fer pel teu propi bé"

En aquesta gràfica veiem el grau d'assoliment que els alumnes creuen haver aconseguit en els diferents temes.

5.4. La xarxa social nodes a l'institut Sabadell

URL: <http://agora.xtec.cat/nodes/>
<http://ies-sabadell.cat/nodes/>

Característica principal:

- Serveix per a integrar en un sol espai: la web de centre (estàtica o infomativa), la web de treball (intranet) i una XSD privada

Ús de la xarxa:

- Actualment, és una xarxa utilitzada, de manera desigual, per uns 350 centres educatius de Catalunya.
L'usuari té perfil tancat, i, per tant, només l'alumnat i el professorat del centre tenen accés a la informació que s'hi publica, tot i que hi ha l'opció de publicar en obert.

Tipus de xarxa:

- Xarxa horitzontal d'ús privat

Característiques del centre

Nom de l'escola i titularitat:

- INS Sabadell. Titularitat pública

Població:

- Sabadell (Vallès Occidental)

Cursos i línies:

- Cursos i línies: ESO (5 línies), batxillerat (2 línies), cicles formatius d'Informàtica (3 línies de grau mitjà i 3 de grau superior)

Nivell socioeconòmic:

- Mitjà - mitjà/alt

Peculiaritats

- Centre amb cicles formatius d'Informàtica. Està molt ben dotat de maquinari i amb pocs problemes de manteniment i/o funcionament del maquinari i programari.

Relació amb les TIC/TAC

- Centre que es va adherir al projecte educat1x1 i on tot l'alumnat utilitza l'ordinador tot i que en algunes matèries es combina amb llibres de text no digitals. El nostre centre ha incorporat des dels inicis l'ús didàctic de les TIC a l'aula i també, per temes de gestió, a tot el centre. Paradoxalment continua sent un centre on les XSD (a excepció del NODES) estan prohibides i l'ús dels mòbils es sanciona.

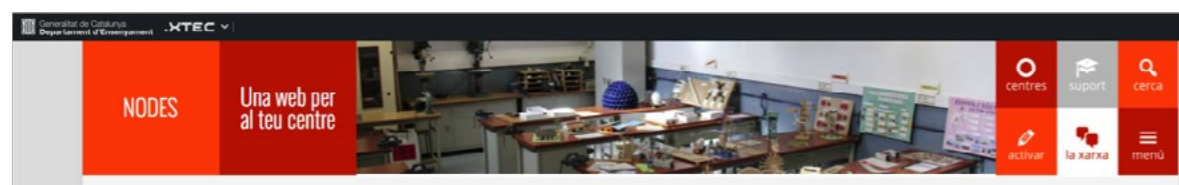
5.4.1 Contextualització a l'aula i justificació de l'ús de la xarxa

El nostre centre, de sempre, s'havia caracteritzat per estar molt ben dotat a nivell informàtic tant pel que fa al maquinari com al programari. En tenir cicles formatius de grau mitjà i superior d'Informàtica, hi havia un excel·lent manteniment dels dos àmbits perquè a més del suport que proporciona el Departament d'Ensenyament gaudia del treball del professorat i de l'alumnat en pràctiques dels cicles.

El professorat del centre també havia estat **pioner** en l'ús d'aquest maquinari ja que, des dels seus inicis com a centre de secundària, a totes les àrees hi havia almenys una o dues activitats al trimestre realitzades amb les TIC.

En entrar al programa Educat1x1 es va generalitzar l'ús de les TIC al centre i el llibre de paper pràcticament va desaparèixer tot i que un sector important del professorat continuava sent reticent a deixar entrar al centre les XSD. S'havia de demanar permís a la Comissió TAC per permetre l'accés a les XSD i només en casos molt ben justificats s'admetia. Cal comentar, però, que al nostre centre el Twitter és accessible a l'alumnat perquè és una eina de treball en els treballs de síntesi de 2n i 3r d'ESO.

El curs 2013-14 Xavier Meler, professor del nostre centre i creador de tot el programari de gestió administrativa i acadèmica del centre, rep l'encàrrec del Departament d'Ensenyament de crear un entorn web que aglutini tots els àmbits possibles i aquí és on s'inicia la XSD Nodes. L'Institut Sabadell va ser el primer centre que la va provar, després que el claustre ho aprovés, de manera experimental durant l'últim trimestre i de manera regular des del curs 2014-15.

Capçalera d'una portada estàndard de Nodes

El Nodes era el web i la intranet de centre, però també incorporava una XSD privada similar a la de Facebook. I aquesta és, entre d'altres, la gran diferència respecte de les XSD obertes o tradicionals.

- Només l'alumnat i el professorat hi tenen accés.
- No hi poden haver desconeguts, de manera que la privacitat de l'alumnat queda més protegida.
- No té publicitat incontrolable com ja tenen la majoria de xarxes obertes i això evita problemes amb redireccionaments a pàgines no adequades.
- Permet la publicació de materials amb copyright ja que la informació no surt a l'exterior.
- Les condicions d'ús no canvien i tot el que es publica és sempre propietat de qui ho crea.
- Permet la creació de concursos i la dinamització de qualsevol esdeveniment acadèmic.
- El control de tot el que s'hi publica sempre és del centre.

Per poder-la posar en marxa des de la comissió TAC es van crear les figures de l'administrador (que el primer any va ser el seu creador, Xavier Meler) i dels dinamitzadors (el coordinador pedagògic i els coordinadors de nivell).

El gran repte, però, no era la posada en marxa de tot l'entorn, ni tampoc que la xarxa fos utilitzada de manera correcta, sinó que aquesta XSD privada fos també educativa.

5.4.2 Desenvolupament de l'activitat. Fer educativa la xarxa social privada

L'objectiu era complicat ja que tothom tenia al cap la visió lúdica de les XSD i sobretot la del Facebook i es tractava de modificar aquesta imatge amb usos didàctics.

- Des de la comissió TAC es van proposar 4 maneres d'impulsar aquest ús:
- La gamificació
  - La creació de grups d'estudiants i/o professors/es
  - La tutoria
  - L'aprenentatge informal

Gamificació

La plataforma permet la creació d'unes insígnies que es donen als alumnes després d'haver superat un repte que se'ls ha plantejat des de qualsevol àrea. Aquests reptes animen els alumnes a investigar per tal de trobar la resposta correcta.

Insígnies del Nodes de l'INS Sabadell

Dracarys ha iniciat el tema 'Repte n.3. Relació entre aquestes dues imatges' en el fòrum 'El laberint del minotaure' fa 1 setmana, 4 dies

Hola Noders!
El tercer repte del **Laberint del Minotaure** consisteix en trobar una relació entre aquestes dues imatges. De moment, no donarem més pistes. Què et suggereix? Busca relacions per internet o deixa volar la teva imaginació.

Podem donar fins a 3 insígnies:

Desmarca com a favorit   Esborra   M'agrada (2)

JOAN PASTOR and Helena Navarro liked this.

Exemple de repte

Dracarys ha iniciat el tema 'Repte n.4: Què significat té aquesta fotografia?' en el fòrum 'El laberint del minotaure' fa 4 dies

Una de les fotografies més famosa de **Chema Madoz**. Aquest tipus de fotografies també es denominen **poemes visuals**. Què creus que vol dir aquesta fotografia?

Podem donar varis premis laberints. **No hi ha una resposta única**. Però heu d'explicar bé que us suggereix la foto.

Insígnies que podem donar:

Exemple de repte

La creació de grups d'estudiants i/o professors/es

Com a totes les XSD els usuaris s'han de crear un perfil on poden incloure un avatar. També poden sol·licitar l'amistat a altres usuaris de l'entorn. Al mateix temps aquesta xarxa té la possibilitat de crear grups oberts a tota la comunitat o grups tancats d'usuaris. Aquests grups s'anomenen NODES i permeten entre d'altres coses el treball en equip o bé la difusió de treballs a la resta de grups.

L'alumnat pot crear grups internivells sobre qualsevol tema i sense que l'edat importi. El professorat, al principi, va patir per aquesta possibilitat ja que permetia que l'alumnat es relacionés sense cap tipus de control. Tot va canviar després d'uns mesos de funcionament perquè en realitat els administradors de la xarxa tenen control de tot i si hi ha qualsevol problema poden modificar i/o eliminar informacions o nodes.

El fet que s'autogestionin fa guanyar autoestima als seus integrants ja que ells mateixos són els responsables del funcionament.

Els meus nodes

Exemple de nodes creats a l'INS Sabadell

La tutoria

La xarxa NODES, com altres xarxes, també inclou un mur, fòrums, repositoris de documents i galeries de fotos i vídeos. Són eines que ajuden molt al treball de diferents temàtiques dins del Pla d'Acció Tutorial ja que permeten la realització de treballs i exposicions, el debat i, sobretot, permeten que aquests treballs tinguin una durada indefinida ja que poden durar, si cal, tot un curs, i no cal concloure'ls precipitadament en acabar un trimestre o una unitat didàctica.

Com és evident l'alumnat ha de participar generant continguts o intervenint als diferents fòrums. Un al·licient és rebre els "m'agrada" que la plataforma també incorpora i que sempre funcionen com a feedback motivador.

El reciclatge és un tema treballat amb tot l'alumnat des de la plataforma i diverses àrees.

L'aprenentatge informal

És un aprenentatge que no es programa i que l'alumnat va rebent a mesura que va utilitzant l'entorn. Tothom pot aprendre qualsevol cosa que no sabia a qualsevol lloc i, sobretot, en qualsevol moment.

Òbviament per a l'alumnat no suposa cap esforç perquè es dona en contextos no formals i no segueix cap currículum específic. Això fa que tingui un caràcter espontani i creatiu.

Un tema de conversa sobre el Whatsapp descobreix a l'alumnat la influència de la cultura japonesa en moltes icones d'ús habitual

5.4.3 Valoracions

Pel que fa al nostre centre cal dir que la valoració de la xarxa Nodes es va realitzar en tres fases basant-se en les opinions recollides per la Comissió TAC, pels tutors/es de l'alumnat i pel professorat.

En la primera fase, des de la comissió TAC es va constatar que **l'accés a la nova web** del centre, és a dir a la xarxa NODES, s'havia **multiplicat**. L'accés o nombre de visites a l'antiga web de centre era residual i amb la posada en marxa de la xarxa Nodes va augmentar espectacularment tant en hores lectives com en hores no lectives. Aquest indicador ens va fer veure que el canvi havia estat tot un èxit.

Cal remarcar que els administradors de la xarxa només van haver de modificar o eliminar algunes aportacions inadequades fetes per l'alumnat durant la primera setmana de la posada en marxa i que això demostrava que l'alumnat havia assumit amb responsabilitat el rol educatiu de la xarxa tot i que s'utilitzava també de forma lúdica.

En la segona fase, des dels equips de nivell implicats, el professorat i els tutors/es van manifestar que **l'alumnat estava entusiasmada** amb la nova eina perquè els permetia estar constantment comunicats i formar grups de treball i perquè veien l'entorn molt més agradable i sobretot més participatiu que la plataforma Moodle, sempre associada a continguts i activitats avaluable i tradicionals.

Finalment, el claustre de professors i professores va fer també una valoració positiva del nou entorn de treball i va decidir mantenir-lo, tot i que encara n'hi havia un nombre reduït que es mostrava reticent a l'ús de la interactivitat que permet la xarxa. També es va destacar que calia mantenir l'equip d'administradors i/o dinamitzadors perquè continués tenint èxit.

Les motivacions que ens han portat a dur a terme aquestes experiències i a reflexionar sobre les XSD han sorgit en veure que el nostre alumnat viu en una dualitat. D'una banda, viu en una societat plenament digital, i de l'altra, molts dels centres educatius prohibeixen i temen les XSD.

Estem convençuts que **l'alumnat aprèn fent i liderant el seu propi aprenentatge** i que la nostra funció en aquest procés és la d'acompanyar-lo donant-li estratègies i ajudant-lo a la reflexió per fer-ne un ús crític.

Som conscients que qualsevol canvi comporta dubtes, incerteses i inquietuds per part del docent, però tard o d'hora ens cal sortir de la nostra zona de confort malgrat que molts docents veuen més perills que no pas avantatges en l'ús de les xarxes. No obstant això, creiem que cal avançar en petits passos i amb objectius raonables, tal com hem intentat fer amb les nostres experiències.

Cada una d'elles ha sorgit per diferents motius: la voluntat de treballar la cerca d'informació a través de les XSD, la d'etiquetar fotografies i fer-ne comentaris empàtics, la de fer prendre consciència del valor que tenen les paraules a les XSD, com veu el món la nostra imatge digital i, també, la necessitat de renovar un espai web del centre. Totes elles, però, ens han permès **treballar competències –digitals o no–** bàsiques per a la ciutadania del s. XXI.

Les reflexions que hem anat fent com a grup ens porten a plantejar nous reptes que dirigim a tota la comunitat educativa: docents i famílies. Creiem que l'orientació i l'educació en l'ús de XSD seran beneficioses per exercir una ciutadania implicada, responsable i crítica.

Per aquest motiu, proposem seguir treballant en les següents cinc línies:

EDUQUEM PER AL BON ÚS	Proposem que en els centres educatius es plantegin, explícitament i implícitament, activitats relacionades amb les XSD. Veiem necessari que s'iniciï l'alumnat des de ben petit per tal que creixi coneixent i usant les XSD i tot el que les envolta (imatge digital, empremta digital, seguretat a la xarxa, netiquette...).
EDUQUEM PER APRENDRE AMB ELLES	Proposem que les XSD siguin presents a l'aula com a eina d'aprenentatge, ja que permeten el treball cooperatiu i col·laboratiu entre alumnes, docents, escoles... Hem d'afavorir que l'alumnat vegi que les XSD són un gran recurs per obtenir informació, crear coneixement i compartir-lo.
SOCIALITZACIÓ	Proposem que es reforci l'autoestima i l'autoconcepte de l'alumnat a partir del treball de les emocions, els sentiments i l'empatia per afavorir una sana pertinença als grups socials.
FORMACIÓ DEL PROFESSORAT	A fi d'ajudar els docents a ser coneixedors del concepte de xarxa i de les seves implicacions i alhora ser capaços de fer propostes de treball a l'aula, proposem formació i acompanyament al professorat en l'ús i en les possibilitats didàctiques de les XSD.
COOPERACIÓ EDUCATIVA	Família, escola i agents educatius han de treballar coordinadament per educar per un bon ús. Per això proposem l'organització de tallers, xerrades, seminaris..., inclusivament per a tota la comunitat educativa.

Assetjament sexual a menors. <i>Grooming</i>	Pràctiques que alguns adults fan a la xarxa per enredar/engalipar nens i adolescents. Fingint conductes afectuoses, d'empatia..., pretenen obtenir imatges i filmacions per a ús sexual.
Ciberassetjament <i>Cyberbullying</i>	Ús de mitjans telemàtics entre menors per fer assetjament psicològic entre iguals (xantatge, insults, assetjament, vexacions...). L'anonimat, el fet de no tenir consciència/percepció directa i immediata del mal que es causa, i l'ús de rols imaginaris a la xarxa fan que el cyberbullying sigui un problema greu.
Dispositiu corporal <i>Wearable</i>	Tecnologia electrònica portàtil que l'usuari porta posada a sobre (rellotges, anells, braçalets...). Pot estar en multitasca i està en constant interacció amb l'usuari.
Dispositiu mòbil	Aparell de mides reduïdes i lleugeres que s'utilitza per connectar-se a la xarxa d'Internet.
Etiqueta a la xarxa <i>Netiquette</i>	Conjunt de regles de bona conducta que els usuaris de les XSD haurien de seguir per facilitar la comunicació.
Etiqueta <i>Hashtag (#)</i>	Etiqueta que permet classificar i ens facilita la cerca de continguts a les XSD.
Identitat digital	Conjunt de característiques que ens identifiquen a les XSD. Es configura per l'empremta que deixem amb la nostra activitat a Internet (el que visitem, el que diem que ens agrada, el que publiquem...).
Mem <i>Meme</i>	Meme prové de la paraula grega mimema, que significa 'allò imitat'. A les XSD un meme és un contingut que es propaga de forma viral.
Perfil	Informació personal d'un usuari d'una XSD que queda oberta als usuaris de la xarxa.
Pin	La paraula pin significa 'xinxeta'. A Pinterest fa referència a continguts digitals (imatges o vídeos) que marquem per classificar-los en els taulers.
Pinejar	Acció de fer pins
Piulada / Tuit	Comentari de 140 caràcters que es fa a Twitter.
Ransomware	Es tracta d'aplicacions malicioses que bloquegen el dispositiu mòbil de l'usuari i li exigeixen el pagament d'un rescat.
Responsable de comunitat <i>Community manager</i>	Persona encarregada de crear, gestionar i dinamitzar una comunitat d'usuaris a Internet independentment de la plataforma que utilitzin.

Seguidor <i>Follower</i>	Terme utilitzat en XSD com Twitter o Instagram. Fa referència a usuaris que, malgrat que potser no coneixen un altre usuari, decideixen 'seguir-lo' per afinitat o interès personal. Això els permet rebre actualitzacions automàtiques dels comentaris o fotografies que penja.
TAC	Tecnologies de l'aprenentatge i el coneixement
Tauler <i>Pinboard</i>	Taulers on s'organitza la informació o pins.
TEP	Tecnologies de l'empoderament i la participació.
TIC	Tecnologies de la informació i la comunicació
Trol	Usuari que intenta excitar una comunitat en línia publicant o enviant missatges provocadors.

- AMPA INS CASTELLAR. (2012). Taller de pares: Ús de les xarxes socials. [lloc web]. [Consultat: 09/11/15]. Disponible a Internet: <https://sites.google.com/a/xtec.cat/taller-de-pares-l-us-de-les-xarxes-socials/>
- ARMENGOL, O. (27 d'octubre 2015). Com classificaríeu les següents imatges? [power point a Slideshare]. [Consultat: 09/11/15]. Disponible a Internet: <http://www.slideshare.net/oap75/etiquetarxsdie>
- ARMENGOL, O. (27 d'octubre 2015). Fotografiem la natura. [presentació prezi] [Consultat: 09/11/15] Disponible a Internet: <https://prezi.com/qt5arwxwfjbu/la-fotografia-natural/>
- BASTERRECHEA, N. per a ABC Tecnología edició digital. [20 novembre 2013]. "El desarrollo de la identidad digital en los niños." [article]. [Consultat: 11/11/15] <https://sites.google.com/site/tallerid11/identidad-digital>
- CARVAJAL MONTES, JD. (30 gener 2013). El mejor adivino de la historia. [video]. [Consultat: 09/11/15]. Disponible a Internet: <https://www.youtube.com/watch?v=NR279FizD4s>
- CONFUSED.COM [24 agost 2012]. The dangers of oversharing on social media. [video]. [consultat: 11/11/15] <https://www.youtube.com/watch?v=7qorTfInRPQ&feature=youtu.be>
- CONSELL ESCOLAR DE CATALUNYA (4 de març 2015). Les tecnologies mòbils als centres educatius. [Document pdf]. [Consultat: 09/11/15]. Disponible a Internet: http://mschools.mobileworldcapital.com/wpcontent/uploads/2015/02/ConsellCat_Doc1-15_Tecnologies_mobils.pdf
- DE LA TORRE, N. per a El Mundo edició digital. (27 de gener 2014). "Redes Sociales: cuando el peligro son los padres." [article]. [Consultat: 09/11/15]. Disponible a Internet: <http://www.elmundo.es/comunidad-valenciana/2014/01/27/52e608e222601d8a3c8b456a.html>

- EDTECH TEAM per a Educational Technology and Mobile Learning. (11 juny 2014). "15 Essential Netiquette Guidelines to Share with your Students" [article]. [Consultat: 11/11/15] <http://www.educatorstechnology.com/2014/06/15-essential-netiquette-guidelines-to.html>
- ELLIS, RALPH per a CNN digital. [2 març 2014]. "Teen Charged with Cyberbullying after Posting Nude Photo of 15-Year-old-Girl!" [notícia]. [Consultat: 11/11/15] <http://edition.cnn.com/2014/02/28/justice/north-carolina-cyberbullying-charge-nude-photo/>
- FUNDACIÓ CECOT INNOVACIÓ. [2010]. Guia de xarxes socials. [guia]. [Consultat: 11/11/15] <http://www.fci.cat/wp-content/uploads/2010/12/guia-xarxes-socials.pdf>
- GÓMEZ, M. per a Red historia. (16 de març 2015). "La ausencia de redes sociales provocó la extinción del Neandertal." [Article]. [Consultat: 09/11/15]. Disponible a Internet: <http://redhistoria.com/la-ausencia-de-redes-sociales-provoco-la-extincion-del-neandertal/#.VSVNmN93NoA>
- HIPATIA dA. (31 de maig 2010). No lo digas por Internet. [Video]. [Consultat: 09/11/15]. Disponible a Internet: <https://www.youtube.com/watch?v=8JReYOtB8kM>
- JUBANY, JORDI per a Ara Mestres. [18 maig 2011]. "De la societat digital a les aules: Reflexions a l'entorn de la comunicació digital, tecnologia i educació. Xarxes socials i usos educatius" [article i presentació]. [Consultat: 11/11/15] <http://mestres.ara.cat/delasocietatdigitalalesaules/2011/05/18/xarxes-socials-i-usos-educatius/comment-page-1/>
- OMATOS SORIA, A. i CUEVAS, V. [març 2014]. Identidad digital y redes sociales con menores: ¿Identidad digital? [lloc web]. [Consultat: 11/11/15] <https://sites.google.com/site/tallerid11/identidad-digital>
- PONCE, I. per a Observatorio tecnológico (Ministerio de Educación Cultura y Deporte. (17 d'abril 2012). Monográfico: redes sociales - clasificación de las redes sociales. [Monogràfic digital]. [Consultat: 09/11/15]. Disponible a Internet: <http://recursostic.educacion.es/observatorio/web/es/internet/web-20/1043-redes-sociales?start=3https://www.youtube.com/watch?v=7qorTfInRPQ&feature=youtu.be>
- REIG, D. (2012) Socionomía: ¿Vas a perderte la revolución social?. Deusto S.A Ediciones.

· ROCA, G. per a Hospital Sant Joan de Déu. Ed. Quadern Faros 9 [2015]. Les noves tecnologies en nens i adolescents. Guia per a educar saludablement en una societat digital. [lloc web]

<http://faros.hsjdbcn.org/ca>

<http://mestres.ara.cat/delasocietatdigitalalesaules/2011/05/18/xarxes-socials-i-usos-educatius/comment-page-1/>

· TERMCAT (Centre de Terminologia). [2015]. Vocabulari panllatí de les xarxes socials [Diccionari]. [Consultat: 11/11/15]

http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/156/

· WIKIPEDIA http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/156/

<https://sites.google.com/site/tallerid11/identidad-digital>

<http://www.fci.cat/wp-content/uploads/2010/12/guia-xarxes-socials.pdf>

<http://faros.hsjdbcn.org/ca>

Annexos

Recursos

A l'apartat 2.2 Tipus de xarxes socials digitals s'han classificat diverses XSD segons els interessos, les intencions dels usuaris i la seva organització. Des d'aquí podeu accedir a totes les XSD que s'han mencionat.

NOM	COMENTARIS
ASIANAVE 	Xarxa de nord-americans d'origen asiàtic
BLOSEE 	Xarxa per compartir
CARE2 	Xarxa social que posa en contacte persones que es preocupen per la salut i el medi ambient
DELICIO.US 	Lloc web on desar i/o compartir pàgines i enllaços de manera ordenada

DIGG

Lloc web en anglès on els usuaris registrats són qui envien notícies o històries i amb els vots de la resta d'usuaris es tria quines arriben a eixir a la portada

DIIGO

Sistema personal de gestió de la informació que ens ajuda a construir una biblioteca personal al núvol

EXPLOROO

Xarxa on es comparteixen viatges i experiències

FACEBOOK

Xarxa que posa en contacte usuaris que poden compartir comentaris, videos, fotografies...

FLICKR

Xarxa on es comparteixen i comenten imatges

FOURSQUARE

Lloc per descobrir on anar amb els teus amics: vida nocturna, restaurants, espectacles...

GOOGLE DRIVE

Lloc de google on disposem de 15 GB d'emmagatzematge gratuït per a documents i arxius

Google Drive

GOOGLE+

XSD de Google

HI5

Xarxa on els usuaris comparteixen interessos. Força popular als Estats Units

IDENTI.CA

Xarxa on els usuaris poden compartir comentaris de fins a 140 caràcters

identi.ca

ISSUU

Xarxa de revistes, catàlegs i publicacions

issuu

JANGO

Xarxa musical

LAST.FM

Xarxa musical

LINKEDIN

Xarxa on els professionals es posen en contacte

MENEAME

Portal on els usuaris voten i comenten notícies

MOTERUS

Xarxa on els aficionats al món de les motos comparteixen fotografies i vídeos i organitzen sortides

MYSPACE

Lloc web d'interacció social format per perfils personals d'usuaris que inclou xarxes d'amics, grups, blogs, fotos, vídeos i música

ORKUT

Xarxa social on els usuaris es poden agrupar segons interessos

PANORAMIO

Xarxa on els usuaris comparteixen fotografies de diversos llocs del món

Panoramio

PREZI

Xarxa on es poden crear i compartir presentacions amb moviment, zoom i relacions en l'espai

Prezi

SCRIBD

Biblioteca digital on els usuaris poden consultar i publicar documents originals

Scribd.

SLIDEBOOM

Xarxa on compartir presentacions digitals

SLIDESHARE

Xarxa on compartir presentacions digitals

SOCIALVIBE

Plataforma on anunciar-se

socialvibe

SOUNDCLOUD

SoundCloud és una plataforma de distribució d'àudio en línia on els usuaris poden col·laborar, promocionar i distribuir els seus projectes musicals

SPANIARDS

Xarxa de la comunitat d'espanyols del món

SPOTIFY

Xarxa per escoltar de manera gratuïta la selecció de música que t'agrada

TRAVELLERSPOINT

Xarxa social on es comparteixen experiències de viatges

TUENTI

Tuenti és una xarxa social d'Internet a la qual només es pot entrar amb invitació

VIMEO

Xarxa per compartir vídeos

VIIDEO

Viadeo és una xarxa social professional utilitzada per més de 65 milions de persones que va ser creada a França i està disponible en diverses llengües

XING

XING. Xarxa social orientada a professionals. Posa en contacte empreses alemanyes i professionals d'arreu del món

YOUTUBE

Xarxa per compartir vídeos

